

ศิลปะลายรดน้ำ ฐานสร้างสรรค์จิตรกรรมไทยร่วมสมัย

นายเทพพร พรหมสอน

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศิลปกรรมศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาทัศนศิลป์และการออกแบบ

คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

พฤศจิกายน 2556

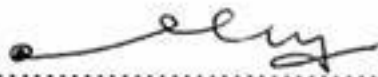
ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยบูรพา

คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์และคณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ได้พิจารณาวิทยานิพนธ์
ของ นายเทพพร พรหมสอน ฉบับนี้แล้ว เห็นสมควรรับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ศิลปกรรมศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาทัศนศิลป์และการออกแบบ ของมหาวิทยาลัยบูรพาได้

คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

..... อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก
(รองศาสตราจารย์ เทพศักดิ์ ทองนพคุณ)

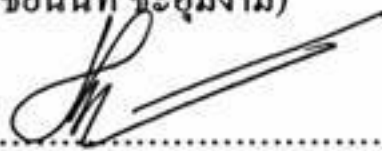

..... อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม
(รองศาสตราจารย์ ภาณี พันธุภากร)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธาน
(รองศาสตราจารย์ ชัยนันท์ ชะอุ่มงาม)

..... กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ เทพศักดิ์ ทองนพคุณ)

..... กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ภาณี พันธุภากร)

..... กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.คุณิต ขาวเหลือง)

คณะศิลปกรรมศาสตร์อนุมัติให้รับวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ศิลปกรรมศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาทัศนศิลป์และการออกแบบ ของมหาวิทยาลัยบูรพา

..... คณบดีคณะศิลปกรรมศาสตร์
(รองศาสตราจารย์ เทพศักดิ์ ทองนพคุณ)

วันที่.....เดือน.....พ.ศ. 2556

กิตติกรรมประกาศ

งานวิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จได้ด้วยความอนุเคราะห์ช่วยเหลือเป็นอย่างดีจาก รองศาสตราจารย์เทพศักดิ์ ทองนพคุณ ประธานกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ รองศาสตราจารย์ ภรดี พันธุภากร กรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ รองศาสตราจารย์ชัชวาลย์ ชะอุ่มงาม และผู้ช่วย ศาสตราจารย์ ดร.คูสิต ขาวเหลือง กรรมการสอบ ที่ได้สละเวลาให้แนวคิด ให้คำปรึกษาแนะนำ ตรวจสอบปรับปรุงตลอดจนแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ ด้วยความละเอียดถี่ถ้วนและเอาใจใส่ด้วยดี เสมอมา ทำให้การศึกษาค้นคว้ามีความถูกต้องสมบูรณ์ขึ้น ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณในความกรุณาของท่านเป็นอย่างสูงไว้ ณ ที่นี้

ขอกราบขอบพระคุณคณาจารย์คณะศิลปกรรมศาสตร์ทุกท่านที่ได้อุทิศแรงกายแรงใจ ในการถ่ายทอดวิชาความรู้ในสาขาวิชาต่าง ๆ ทำให้ผู้วิจัยสามารถนำความรู้รวมทั้งประสบการณ์ ที่ได้รับมาวิเคราะห์และเชื่อมโยงในการทำวิจัยจนสำเร็จลุล่วงตามความมุ่งหมาย

ขอน้อมรำลึกพระคุณมารดา บิดา ที่เคารพรักซึ่งเป็นผู้มอบชีวิต เลี้ยงดูอบรมสั่งสอน ให้ความรู้ สนับสนุนให้ได้มีโอกาสศึกษาเล่าเรียน เป็นกำลังใจ และอาจารย์จินดา เนื่องจำนง ผู้เป็นแบบอย่างในการดำรงชีวิตที่ดีตลอดมา จนกระทั่งได้มีโอกาสนำเสนอผลงานสร้างสรรค์ศิลปะ จนประสบความสำเร็จอย่างสมบูรณ์

ขอขอบพระคุณญาติพี่น้อง มิตรสหาย และ ครอบครัว ผู้ให้การสนับสนุนด้วยแรงกาย แรงใจ แรงสติปัญญาด้วยดีตลอดมา

ขอให้ความดีงามและคุณค่าในการนำเสนอผลงานสร้างสรรค์ศิลปะ มีส่วนช่วยทำให้เกิด ประโยชน์ต่อวงการศิลปะ ทั้งในปัจจุบันและอนาคต

เทพพร พรหมสอน

52920595: สาขาวิชา: ทักษะศิลป์และการออกแบบ; ศป.ม. (ทักษะศิลป์และการออกแบบ)

คำสำคัญ: ศิลปะลายรดน้ำ/ งานสร้างสรรค์/ จิตรกรรมไทยร่วมสมัย

เทพพร พรหมสอน: ศิลปะลายรดน้ำ สู่งานสร้างสรรค์จิตรกรรมไทยร่วมสมัย

(ARTISTIC GILDED BLACK LACQUER TO CREATIVE CONTEMPORARY PAINTING OF THAILAND) คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์: เทพศักดิ์ ทองนพคุณ, สม., ภรดี พันธุภากร, ศศ.ม. 74 หน้า. ปี พ.ศ. 2556.

วิทยานิพนธ์เรื่อง “ศิลปะลายรดน้ำ สู่งานสร้างสรรค์จิตรกรรมไทยร่วมสมัย” ชุดนี้มีเนื้อหาในเรื่องลายรดน้ำ ซึ่งเป็นงานประณีตศิลป์ของไทยจัดอยู่ในงานจิตรกรรมประเภทสีเอกรงค์ มีเอกลักษณ์ที่โดดเด่นคือ มีสีทองเพียงสีเดียวบนพื้นสีดำหรือสีแดง นอกจากนี้จะมีคุณค่าทางด้านศิลปะอันมีเอกลักษณ์ที่โดดเด่นและเป็นแบบอย่างของศิลปะไทยโบราณแล้ว ยังมีคุณค่าทางด้านประวัติศาสตร์อันสะท้อนให้เห็นถึงลัทธิ ศาสนา วัฒนธรรม จารีตประเพณี แต่ทั้งนี้ขั้นตอนกรรมวิธีการสร้างสรรค์งานต้องอาศัย ความประณีต และอดทน เป็นเหตุให้การสร้างสรรค์ศิลปะลายรดน้ำ กำลังลดน้อยและกำลังจะถูกกลืนเลือน ด้วยเหตุปัจจัยต่าง ๆ เหล่านี้ ทำให้เกิดเป็นแรงบันดาลใจในการสร้างสรรค์ผลงานซึ่งรูปแบบของผลงานเป็นแนวจิตรกรรมไทยร่วมสมัยมีการผสมผสานระหว่างลวดลายรดน้ำโบราณกับลวดลายภาพจิตรกรรมในแนวความคิดเฉพาะตน นำมาจัดองค์ประกอบของภาพใหม่ กระบวนการสร้างสรรค์ผลงานนั้นได้นำรูปแบบลายรดน้ำสู่พระธรรมวัดเชิงหวายมาใช้เป็นต้นแบบในการแสดงแนวความคิด ใช้จินตนาการความคิดด้านการสร้างสรรค์ในแนวทางส่วนบุคคล ผสมผสานกับวิธีการออกแบบภาพโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ ให้ได้ภาพร่างต้นแบบที่นำมาใช้ในการสร้างสรรค์ผลงาน ออกมาด้วยความชัดเจนตรงตามวัตถุประสงค์ นำภาพร่างต้นแบบมาขยายลงบนผ้าใบ ลงสีด้วยสีอะคริลิก สีทอง และสีน้ำมันบนผ้าใบด้วยพู่กัน มีการใช้น้ำหนักแสงเงาเพื่อให้ภาพแต่ละภาพมีมิติตื่นและลึกทำให้เกิดผลงานจิตรกรรมใหม่ขึ้นในงานศิลปะไทย และเพื่อเป็นการเผยแพร่เรื่องราวในศิลปะลายรดน้ำของไทย ที่นับวันมีแต่จะสูญสลายและเลือน โทมลง จึงได้แต่หวังว่าผู้ที่ได้ผ่านตาหรือพอมีความรู้บ้างคงจะได้อ่านกัน ทะนุบำรุงและรักษาไว้ซึ่งงานศิลปะไทยโบราณของไทยอันเป็นเอกลักษณ์อย่างหนึ่งของชาติ เพื่ออนุชนรุ่นหลังได้ศึกษาต่อไป

52920595: MAJOR: VISUAL ART AND DESIGN; M.F.A. (VISUAL ART AND DESIGN)

KEY WORDS: ARTISTIC GILDED BLACK LACQUER/ CREATIVE/ CONTEMPORARY
PAINTING

TEPPORN PHROMSORN: ARTISTIC GILDED BLACK LACQUER TO
CREATIVE CONTEMPORARY PAINTING OF THAILAND. ADVISORY COMMITTEE:
THEPSAKDI THONGNOPKOON, M.F.A., PORADEE PANTHUPAKORN, M.A. 74 P. 2013.

Thesis series entitled 'Artistic Gilded Black Lacquer to Creative Contemporary Painting of Thailand' is creation of developmental and experimental piece of work of which contents deal with gilded black lacquer subject which is the fine arts of Thailand classified in the type of monochrome color painting. Their distinctive identity is the use of only gold color on either black or red background. Apart from possessing the value for the arts with distinctive identity of the ancient Thai arts, it still has historical value reflecting creeds, religions, cultures and traditions. However, the process of the creative work requires refinement and patience causing gradual reduction of the creation for gilded black lacquer which may finally result in being oblivious. These factors inspire the researcher to create a piece of work in the form of contemporary Thai painting with a blend of the ancient black lacquer and the painting patterns with unique concepts whose photo compositions are re-organized. Regarding its creative process, the gilded black lacquer cabinet at Cheingh Wai temple is adopted as a prototype to demonstrate the concept using personal imagination and creative concept mixing with photo approach design via use of computer program in order to sketch the prototype for the creation of the work to make it clear according to the objectives. Then, the sketched prototype was enlarged on a canvas painted with acrylic, gold, and oil colors with paintbrush. There was also used of light/ shadow weight so that each photo could reveal shallow and deep dimensions resulting in a new type of painting for Thai arts. Besides, the creative work will be a way to disseminate the information regarding artistic gilded black lacquer which is gradually decaying. As a consequence, the researcher do hope that those who experience or have knowledge in this regard would help maintain and conserve the ancient Thai arts which is our national identity so that people in a new generation can have good opportunity to study further.

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
สารบัญ	ฉ
สารบัญตาราง	ช
สารบัญภาพ	ฌ
บทที่	
1 บทนำ	1
ความเป็นมาและความสำคัญ	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	3
กรอบแนวคิดในการวิจัย	3
ขั้นตอนการวิจัย	3
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	4
ขอบเขตการสร้างสรรค์ผลงาน	4
นิยามศัพท์เฉพาะ	5
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	6
ข้อมูลเกี่ยวกับลายรดน้ำ	6
ข้อมูลเกี่ยวกับจิตรกรรมไทย	18
ภูมิหลังการสร้างสรรค์งาน	19
3 วิธีดำเนินงาน	21
การศึกษาและเก็บรวบรวมข้อมูล	21
การดำเนินงานสร้างสรรค์	22
4 การวิเคราะห์ผลงาน	57
การวิเคราะห์ทัศนธาตุ	57
การวิเคราะห์โครงสร้างและการจัดวางภาพ	60
การวิเคราะห์องค์ประกอบของผลงาน	65
การวิเคราะห์คุณค่าและการแสดงออก	66

สารบัญ (ต่อ)

บทที่		หน้า
	การวิเคราะห์การใช้วัสดุและวิธีการ	68
5	สรุปผลการศึกษา	70
	ข้อเสนอแนะ	71
	บรรณานุกรม	72
	ประวัติย่อของผู้วิจัย	74

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า	
2-1	ลายรดน้ำจากตู้พระธรรมสมัยอยุธยา ฝีมือครูวัดเชิงหวาย	7
2-2	ภาพจากหอเขียนวังสวนผักกาด	8
2-3	ตู้พระธรรมในหอไตร วัดระฆังโฆสิตาราม	10
2-4	ตู้พระธรรมวัดเชิงหวาย	11
2-5	เครื่องเงินลายรดน้ำ	16
2-6	ภาพต้นแบบที่เป็นแรงบันดาลใจในการสร้างสรรค์ผลงาน	20
3-1	ภาพร่างต้นแบบ 1	23
3-2	ภาพร่างต้นแบบ 2	24
3-3	ภาพร่างต้นแบบ 3	25
3-4	ภาพร่างต้นแบบ 4	26
3-5	ภาพร่างต้นแบบ 5	27
3-6	ภาพร่างต้นแบบ 6	28
3-7	ภาพร่างต้นแบบ 7	29
3-8	ภาพร่างต้นแบบ 8	30
3-9	ภาพร่างต้นแบบ 9	31
3-10	ภาพร่างต้นแบบ 10	32
3-11	ภาพร่างต้นแบบ 11	33
3-12	ภาพร่างต้นแบบ 12	34
3-13	ภาพร่างต้นแบบ 13	35
3-14	ภาพร่างต้นแบบ 14	36
3-15	ภาพร่างต้นแบบ 15	37
3-16	ภาพร่างต้นแบบ 16	38
3-17	ภาพร่างต้นแบบ 17	39
3-18	ภาพร่างต้นแบบ 18	40
3-19	ภาพร่างต้นแบบ 19	41
3-20	ภาพร่างต้นแบบ 20	42
3-21	ภาพร่างต้นแบบ 21	43

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพที่	หน้า
3-22 ภาพร่างต้นแบบ 22	44
3-23 ภาพร่างต้นแบบ 23	45
3-24 ภาพร่างต้นแบบ 24	46
3-25 ภาพร่างต้นแบบ 25	47
3-26 ภาพร่างต้นแบบ 26	48
3-27 ภาพร่างต้นแบบ 27	49
3-28 ภาพร่างต้นแบบ 28	50
3-29 ภาพร่างต้นแบบ 29	51
3-30 ภาพร่างต้นแบบ 30	52
3-31 พู่กัน ดินสอ สีอะคริลิก สีน้ำมัน จานสี เฟรมภาพ	53
3-32 ภาพร่างต้นแบบที่คัดเลือกแล้วมาขยายลงบนผืนผ้าใบ	54
3-33 ขั้นตอนการลงสีภาพร่าง	55
3-34 ภาพสมบูรณ์	56
4-1 ความงามในป่าหิมพานต์ในศิลปะลายรดน้ำ ศูนย์สร้างสรรค์กิจกรรมไทย ร่วมสมัย 1	61
4-2 ชูชื่อแห่งศิลปะลายรดน้ำ ศูนย์สร้างสรรค์กิจกรรมไทยร่วมสมัย 5	62
4-3 จินตนาการผ่านความรู้สึกศิลปะลายรดน้ำ ศูนย์สร้างสรรค์กิจกรรมไทยร่วมสมัย 7	63
4-4 การวิเคราะห์องค์ประกอบของผลงานสร้างสรรค์ทั้ง 3 ชิ้น	65

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
4-1	ข้อดี ข้อเสียของการใช้วัสดุและวิธีการในการสร้างสรรค์ผลงาน	68

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ลายไทยเป็นศิลปะที่มีเอกลักษณ์ประจำชาติ มีต้นแบบเค้าโครงมาจากธรรมชาติอัน ได้แก่ พืชพรรณไม้ ดอกไม้ สัตว์จุฬาภรณ ทิวภาพ และสิ่งที่มีอยู่ในวรรณคดีป่าหิมพานต์ หรือจาก ลิงรอบ ๆ ตัว เช่น เปลวไฟ ดวงดาว ซึ่งมีการผูกลายให้มีความวิจิตรพิสดารแต่ดูสมจริงตรงกับชื่อ ของลวดลายนั้น ๆ ทั้งคู่สละสลวยอ่อนช้อยผัดกับศิลปะชาติอื่น ลายไทยนี้มีแยกประเภทออกไป มากมายตามหน้าที่ใช้สอยในอาคารและลักษณะงานดังเช่น ลูกแก้ว หรือลวดบัวซึ่งใช้ในพื้นี่แถบ เป็นแถบยาว ใช้ลายหน้ากระดาน ประจำยาม ลูกมะหวด แข็งสิงห์ ร็กร้อย ฝานั่ง ใช้ลายที่กระจาย เป็นผืนกว้าง มีลายก้านแย่ง พุ่มทรงข้าวบิณฑ์ ดอกลอย กุดั่น ดอกไม้ร่วง แก้วชิงดวง นาคเกี้ยว เริงพยับลายกรวยเชิง ประกอบด้วยลายหน้ากระดาน และช่อแทงลายฐาน ใช้ลวดบัวและลายบัวหงาย บัวคว่ำ บัวปากฐาน บัวปากปลิง บัวลูกแก้ว บัวหลังเจียด หลังสิงห์ เท้าสิงห์บานประตู หน้าต่าง ใช้ลายก้านขด ก้านแย่ง ลายเครือเถาของพรรณไม้ต่าง ๆ เช่น ลายผักกูด กนกเปลว กนกรวงข้าว เพดาน ลายดอกดาวกระจาย ดาวล้อมเดือน เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีลวดลายอีกมาก ซึ่งจิตรกรไทย แต่โบราณได้คิดประดิษฐ์ขึ้นจากจินตนาการตามสิ่งที่มีอยู่รอบตัวในธรรมชาติ (ศิลปะชาติไทย, 2553)

วิวัฒนาการของลวดลายมีอยู่ในทุกยุคทุกสมัย เริ่มตั้งแต่ลวดลายสมัยสุโขทัย ลวดลาย เหล่านั้นมีความเป็นธรรมชาติ คล้ายกับศิลปะของไทยในกลุ่มน้ำเจ้าพระยาและในภาคเหนือ ในระยะเวลาเดียวกัน และยังไม่ปรากฏกลายเป็นแม่แบบของลายไทยอย่างลายกนก แม้จะใกล้เคียง แต่ก็ยังคงมีเค้าของลายในศิลปะทวารวดีและเขมรที่เคยหยั่งรากของศิลปะไว้แต่เดิม ลวดลาย สมัยอยุธยาในช่วงต้นยังมีลักษณะลวดลายที่มีเค้าแบบมาจากศิลปะทวารวดีและเขมรที่ได้คลี่คลาย พัฒนามาเป็นศิลปะของกลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา อย่างที่เรียกในกลุ่มอโยธยาสุวรรณภูมิ ตามอย่าง น. ณ ปากน้ำ เรียกไว้ซึ่งยังไม่มีลายกนกอีกเช่นกัน ลายกนกสามตัวอันเป็นแม่แบบของลายไทย ที่เริ่มประดิษฐ์ขึ้นใช้แล้วในสมัยอยุธยาตอนกลาง โครงสร้างของลายยังมีเครือเถาธรรมชาติปะปน อยู่ ผิดกับลายสมัยอยุธยาตอนปลาย ซึ่งประดิษฐ์เป็นลายล้วน ๆ ส่วนลวดลายที่ประกอบอาคาร เช่น กระจงในแบบต่าง ๆ ลายก้านขด ปรากฏแล้วในสมัยอยุธยาตอนต้น และได้มีวิวัฒนาการมาเป็น ลำดับในสมัยอยุธยาตอนปลาย ลายกนกมีความอ่อนไหวและพลิ้วขึ้นมาก ประดิษฐ์ให้กนก เปรี้ยวขึ้นแบบเปลวไฟ เรียกว่ากนกเปลว เป็นที่นิยมในงานเขียน อย่างลายรดน้ำคู่พระธรรมฝีมือ

วัดเชิงหวาย ผู้พระไตรปิฎกวัดศาลาปูน และในช่วงสมัยสมเด็จพระนารายณ์ ๑ มีลวดลายอย่างฝรั่ง แบบยุโรป เข้ามามีอิทธิพลต่อลายศิลปะอยุธยากว้างขวาง มีลายใบไม้ม้วนแบบใบอะแคนทัส ลายเทพพนมหน้าตาเป็นแบบฝรั่ง ผสมผสานกับลายไทย ส่วนงานศิลปะในสมัยกรุงธนบุรี ไม่ปรากฏเด่นชัด และงานช่างศิลปะรวมถึงช่างลั้วนแล้วแต่สืบทอดมาจากอยุธยาทั้งสิ้น (ศิลปชาติไทย, 2553)

ลายรดน้ำผู้พระธรรมวัดเชิงหวาย เป็นงานศิลปกรรมชิ้นหนึ่ง ซึ่งได้รับยกย่องในฐานะ งานช่างชั้นครูชาวสยาม ที่ได้ชื่อนี้เพราะเดิมผู้พระธรรมอยู่ที่วัดเชิงหวาย อยุธยา ต่อมาได้นำไปเก็บ รักษาไว้ที่วัดนางนอง ฝั่งธนบุรีแล้วย้ายไปยังหอพระสมุทวชิรญาณ ปัจจุบันจัดแสดงอยู่ภายใน พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติพระนคร ลายรดน้ำบนผู้พระธรรมวัดเชิงหวาย รัชสรรค์ขึ้นในสมัยอยุธยา ตอนปลาย สันนิษฐานว่าน่าจะช่วงรัชสมัยสมเด็จพระเจ้าบรมโกศ ซึ่งเป็นยุคทองของประณีตศิลป์ ไทย บานประตูด้านหน้าผูกกลวดลายทองบนพื้นรักสีดำ รูปต้นไม้ใหญ่แผ่กิ่งก้านสาขา มีฝูงนก กระรอก และสัตว์น้อยใหญ่อยู่อาศัย ตอนล่างเขียนภาพก้านของพันธุ์พฤกษย์ประกอบลวดลายกนก สะบัดปลายคล้ายเปลวเพลิง พร้อมรูปสิ่งในอิริยาบถที่แตกต่างกัน บางตัวกำลังคาบขบลายคล้าย ต้นไม้ที่เริ่มงอกงามเป็นต้นอ่อน (ฉลอง ฉัตรมงคล, 2545, หน้า 9)

ลายรดน้ำเป็นงานประณีตศิลป์ของไทยชนิดหนึ่ง จัดอยู่ในงานจิตรกรรมประเภท สีเอกรงค์ หมายถึง การเขียนลวดลาย หรือรูปภาพให้ปรากฏเป็นลายทองด้วยวิธีปิดทองแล้วเอาน้ำ รด จะเห็นได้ว่างานช่างลายรดน้ำของไทยแต่โบราณ นอกจากจะมีคุณค่าทางด้านศิลปะ อันมี เอกลักษณะโดยเฉพาะและเป็นแบบอย่างของศิลปะไทยมาแต่โบราณแล้ว ยังมีคุณค่าทางด้าน ประวัติศาสตร์อันสะท้อนให้เห็นถึงลัทธิ ศาสนา วัฒนธรรม จารีตประเพณี ตลอดจนการแต่งกาย ของคนในสมัยนั้นได้เป็นอย่างดี แม้ว่าจะส่วนใหญ่จะเน้นหนักไปในด้านศาสนาและ พระมหากษัตริย์ ก็ยังมีอีกไม่น้อยที่เกิดจากชาวบ้านธรรมดา เพื่อใช้เป็นเครื่องประดับตกแต่ง บ้านเรือนและเป็นที่เซ็ดหน้าชูตาแห่งตน ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับพระมหากษัตริย์ แม้ว่าจะมี ความวิจิตรพิสดารเพียงใดก็มิใช่น้อยคนนักจะให้เห็นทั้งไม่อาจเข้าไปชมได้ตามอำเภอใจ จึงเป็นที่ น่าเสียดายที่นับวันมีแต่จะสูญสลายและเสื่อมโทรมลง รวมทั้งขั้นตอนกรรมวิธีการสร้างสรรค้งาน ที่ต้องอาศัย ความประณีต และอดทน เป็นเหตุให้การสร้างสรรค์ศิลปะลายรดน้ำกำลังลดน้อยและ กำลังจะถูกกลืนเลือน (ฉลอง ฉัตรมงคล, 2545, หน้า 3)

ผู้วิจัยได้เห็นถึงความสำคัญของงานศิลปะไทยประเภทลายรดน้ำและมีความชื่นชอบ ในความงดงามของลายรดน้ำผู้พระธรรมวัดเชิงหวาย จะเห็นได้จากการเขียนเส้นด้วยฝีมือที่ อ่อนพลิ้วมีชีวิตชีวา ดูแล้วชวนให้หลงใหลจนแทบกล่าวได้ว่า ศิลปินผู้ผลิตงานชิ้นนี้จะต้องเป็น ผู้มีความรักในธรรมชาติ จนสามารถถ่ายทอดลักษณะของสัตว์ต่าง ๆ ออกมาได้อย่างสมจริง

จากรูปแบบผลงานดังกล่าวผู้วิจัยได้ทำการศึกษารวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับลายรดน้ำ โดยนำรูปแบบลายรดน้ำผู้พระธรรมวัดเชิงหวายมาใช้เป็นต้นแบบในการแสดงแนวความคิด ใช้จินตนาการความคิดด้านการสร้างสรรค์ในแนวทางส่วนบุคคล ผสมผสานกับวิธีการออกแบบภาพโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ ให้ได้ภาพร่างต้นแบบที่นำมาใช้ในการสร้างสรรค์ผลงานสร้างสรรค์จิตรกรรมที่มีความสมบูรณ์และตรงตามแนวความคิดมากที่สุด เพื่อเป็นการเผยแพร่เรื่องราวในศิลปะลายรดน้ำของไทย ให้บุคคลที่สนใจในจิตรกรรมด้านนี้ได้ศึกษาต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษารวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับลายรดน้ำในงานจิตรกรรมไทย และนำมาซึ่งแรงบันดาลใจในการสร้างสรรค์และออกแบบผลงาน
2. เพื่อศึกษาทดลองการออกแบบภาพร่างผลงานจิตรกรรมไทยร่วมสมัยโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ในการตกแต่งภาพ
3. เพื่อสร้างสรรค์ผลงานจิตรกรรมไทยร่วมสมัย ใช้เทคนิควิธีการระบายสีน้ำมันและสีอะคริลิก โดยนำรูปแบบลายรดน้ำผู้พระธรรมวัดเชิงหวายมาใช้เป็นต้นแบบในการแสดงแนวความคิด ผสมผสานกับวิธีการออกแบบภาพโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ร่วมกับจินตนาการความคิดด้านการสร้างสรรค์และออกแบบในแนวทางส่วนบุคคลที่มีต่อจิตรกรรมร่วมสมัยในรูปแบบผสมผสาน ใช้ในการสร้างสรรค์งาน

กรอบแนวคิดในการวิจัย

เป็นการศึกษารูปแบบ ลักษณะลวดลายของลายรดน้ำซึ่งเป็นงานจิตรกรรมไทยแขนงหนึ่ง โดยนำรูปแบบลายรดน้ำผู้พระธรรมวัดเชิงหวายมาใช้เป็นต้นแบบในการแสดงแนวความคิด ใช้จินตนาการความคิดในแนวทางส่วนบุคคลผสมผสานกับวิธีการออกแบบภาพโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างสรรค์ผลงานจิตรกรรมไทยร่วมสมัย

ขั้นตอนการวิจัย

1. เก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารทางวิชาการและบทความต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องในลายรดน้ำ
2. ศึกษารายละเอียดของข้อมูล ศึกษารูปแบบลักษณะและสิ่งที่มีอิทธิพลต่อการสร้างสรรค์งานเพื่อหาแนวทางตามขอบเขตการสร้างสรรค์งานที่ได้กำหนดไว้

3. การสร้างสรรค์ผลงาน ในการสร้างสรรค์ผลงานจิตรกรรมไทยร่วมสมัยชุดนี้ แบ่งเป็น 2 ระยะ คือระยะที่ 1 การออกแบบภาพร่างต้นแบบ แบ่งเป็น 2 ชุด คือชุดที่ 1 ใช้การวาดลายเส้นบนเทคนิควิธีการระบายสีน้ำมันและสีอะคริลิก โดยนำรูปแบบลวดลายในลายรดน้ำผู้พระธรรมวัดเชิงหวายมาใช้เป็นต้นแบบในการแสดงแนวความคิด บวกกับจินตนาการความคิดด้านการสร้างสรรค์และออกแบบในแนวทางส่วนบุคคลที่มีต่อจิตรกรรมร่วมสมัยในรูปแบบผสมผสาน ชุดที่ 2 นำภาพร่างจากชุดที่ 1 มาพัฒนาโดยเปลี่ยนพื้นหลัง เป็นแบบพื้นหลังสีขาว พื้นหลังเป็นวัสดุธรรมชาติ และพื้นหลังเป็นวัสดุสังเคราะห์ และนำภาพเข้าโปรแกรมตกแต่งภาพ เมื่อแบบร่างผ่านแล้ว ก็เริ่มเข้าสู่ระยะที่ 2 คือขั้นตอนการปฏิบัติงานในการสร้างชิ้นงาน

4. วิเคราะห์ผลงาน นำผลงานสร้างสรรค์จิตรกรรมทดลองที่สร้างขึ้นมาทำการวิเคราะห์วิจารณ์กับอาจารย์ผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์ เพื่อร่วมกันสำรวจปัญหา และแนวทางการแก้ไขข้อบกพร่องที่เกิดขึ้นเป็นระยะ

5. นำข้อผิดพลาดต่าง ๆ ไปปรับปรุงและแก้ไขในผลงานสร้างสรรค์จิตรกรรมผลงานจริงเพื่อให้เป็นผลงานสร้างสรรค์จิตรกรรมที่มีความสมบูรณ์และตรงตามแนวความคิดมากที่สุด

6. สรุป อภิปรายและประเมินผล

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เกิดผลงานสร้างสรรค์ผลงานจิตรกรรมไทยร่วมสมัยในรูปแบบใหม่ ใช้เทคนิควิธีการระบายสีน้ำมันและสีอะคริลิก โดยนำรูปแบบลายรดน้ำผู้พระธรรมวัดเชิงหวายมาใช้เป็นต้นแบบในการแสดงแนวความคิด

2. เรียนรู้เทคนิคการออกแบบภาพร่างต้นแบบ โดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ร่วมกับจินตนาการการออกแบบในแนวทางส่วนบุคคลที่มีต่อจิตรกรรมร่วมสมัยในรูปแบบผสมผสาน

3. เพื่อเป็นแนวทางในการทำงานศิลปะของบุคคลที่สนใจ และบุคคลในรุ่นต่อไป

ขอบเขตการสร้างสรรค์ผลงาน

ขอบเขตด้านเนื้อหา

เป็นการศึกษารูปแบบ ลักษณะลวดลายของลายรดน้ำซึ่งเป็นงานจิตรกรรมไทยแขนงหนึ่ง โดยนำรูปแบบลายรดน้ำผู้พระธรรมวัดเชิงหวายมาใช้เป็นต้นแบบในการแสดงแนวความคิด

ขอบเขตทางเทคนิค

งานจิตรกรรมไทย 2 มิติ ใช้วิธีการตกแต่งภาพทางคอมพิวเตอร์ เพื่อให้ได้ภาพร่างที่ตรงตามแนวคิด ใช้เทคนิควิธีการระบายสีน้ำมันและสีอะคริลิก ลงบนพื้นผ้าใบในสร้างสรรค์ผลงาน

ขอบเขตของผลงาน

รูปแบบของผลงานเป็นแนวจิตรกรรมไทยร่วมสมัย งานจิตรกรรมไทย 2 มิติ บนพื้นกระดาษสีเหลี่ยม ขนาด 100 x 120 เซนติเมตร จำนวน 5 ภาพ ขนาด 120 x 200 เซนติเมตร จำนวน 1 ภาพ และขนาด 150 x 200 เซนติเมตร จำนวน 1 ภาพ

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. ลายรดน้ำ (Gilded black lacquer หรือ Lai Rod Nam หรือ Design washed with water) เป็นงานประณีตศิลป์ของไทยชนิดหนึ่ง จัดอยู่ในงานจิตรกรรมประเภทสีเอกรงค์ สันนิษฐานว่ามีมาตั้งแต่กรุงสุโขทัยเป็นราชธานี จากหลักฐานในจดหมายเหตุกรุงสยามและกรุงจีน ซึ่งบรรยายถึง พ่อขุนรามคำแหงทรงเจริญพระอักษรแต่งตั้งราชทูตไปเจริญสัมพันธไมตรีกับจีน โดยการเขียนพระราชสาส์นเป็นลายรดน้ำ (ลายรดน้ำ, 2553)

ลายรดน้ำ หมายถึง การเขียนลวดลายหรือรูปภาพให้ปรากฏเป็นลายทองด้วยวิธีปิดทองแล้วเอาน้ำรด จัดเป็นงานประณีตศิลป์ที่มีความสำคัญมาก สำหรับตกแต่งสิ่งของเครื่องใช้และเครื่องประดับของชาวบ้านธรรมดา เครื่องใช้ในพระพุทธศาสนา ตลอดไปจนถึงในส่วนที่เกี่ยวข้องกับพระมหากษัตริย์ โดยใช้ตกแต่งตั้งแต่สิ่งของที่มีขนาดเล็กขึ้นไปจนถึงประดับตกแต่งผนังห้องที่มีขนาดใหญ่ อันหมายถึงตกแต่งตั้งแต่เนื้อที่ไม่ก็ตารางนิ้ว ไปจนถึงเนื้อที่หลายร้อยตารางฟุต ให้วิจิตรงดงาม สรูปโดยย่อลาย รดน้ำก็คือลายทองที่ล้างด้วยน้ำ

2. จิตรกรรมไทยร่วมสมัย (Thai contemporary painting) จิตรกรรมไทยร่วมสมัย เป็นผลมาจากความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการของโลก ความเจริญทางการศึกษา การคมนาคม การพาณิชย์ การปกครอง การรับรู้ข่าวสาร ความเป็นไปของโลกที่อยู่ห่างไกล ฯลฯ เหล่านี้ ล้วนมีผลต่อความรู้สึกนึกคิดและแนวทางการแสดงออกของศิลปินในยุคต่อมา ซึ่งได้พัฒนาไปตามสภาพแวดล้อม ความเปลี่ยนแปลงของชีวิต ความเป็นอยู่ ความรู้สึกนึกคิด และความนิยมในสังคม สะท้อนให้เห็นถึงเอกลักษณ์ใหม่ของวัฒนธรรมไทยอีกรูปแบบหนึ่ง อย่างมีคุณค่า เช่นเดียวกัน อนึ่ง สำหรับลักษณะเกี่ยวกับจิตรกรรมไทยร่วมสมัยนั้น ส่วนใหญ่เป็นแนวทางเดียวกันกับลักษณะศิลปะแบบตะวันตกในลัทธิต่าง ๆ ตามความนิยมของศิลปินแต่ละคน (จิตรกรรมไทย, 2555)

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ศิลปะลายรดน้ำสู่งานสร้างสรรค์จิตรกรรมไทยร่วมสมัย จัดทำขึ้นเพื่อสร้างสรรค์ผลงานจิตรกรรมไทยร่วมสมัย ใช้เทคนิควิธีการระบายสีน้ำมันและสีอะคริลิก โดยนำรูปแบบลายรดน้ำสู่พระธรรมวัดเชิงหวายมาใช้เป็นต้นแบบในการแสดงแนวความคิด ผสมผสานกับวิธีการออกแบบภาพโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ร่วมกับกับจินตนาการความคิดด้านการสร้างสรรค์และออกแบบในแนวทางส่วนบุคคลที่มีต่อจิตรกรรมร่วมสมัยในรูปแบบผสมผสานใช้ในการสร้างสรรค์งานการศึกษาครั้งนี้มีข้อมูลและแนวคิดในการสร้างสรรค์ผลงาน ดังต่อไปนี้

1. ข้อมูลเกี่ยวกับลายรดน้ำ
2. ข้อมูลเกี่ยวกับจิตรกรรมไทย
3. ภูมิหลังการสร้างสรรค์งาน

ข้อมูลเกี่ยวกับลายรดน้ำ

ความหมายและประวัติความเป็นมาของงานช่างลายรดน้ำ

ลายรดน้ำ หมายถึง การเขียนลวดลายหรือรูปภาพให้ปรากฏเป็นลายทองด้วยวิธีปิดทองแล้วเอาน้ำรด จัดเป็นงานประณีตศิลป์ที่มีความสำคัญมากสำหรับตกแต่งสิ่งของเครื่องใช้และเครื่องประดับของชาวบ้านธรรมดา เครื่องใช้ในพระพุทธศาสนา ตลอดไปจนถึงในส่วนที่เกี่ยวข้องกับพระมหากษัตริย์ โดยใช้ตกแต่งตั้งแต่สิ่งของที่มีขนาดเล็กไปจนถึงประดับตกแต่งผนังห้องที่มีขนาดใหญ่ อันหมายถึงตกแต่งตั้งแต่เนื้อที่ไม่กี่ตารางนิ้ว ไปจนถึงเนื้อที่หลายร้อยตารางฟุตให้วิจิตรงดงามสรุปโดยย่อ ลายรดน้ำก็คือลายทองที่ล้างด้วยน้ำ (ความรู้ด้านการทำลายรดน้ำแบบโบราณ, 2553)

การเขียนลวดลายหรือรูปภาพประเภทลายรดน้ำนี้คงจะมีมาแต่ครั้งกรุงสุโขทัยเป็นราชธานี ด้วยเป็นที่ทราบกันดีว่าในรัชสมัยพ่อขุนรามคำแหงมหาราชเมื่อทรงครองราชย์นั้น ได้มีการติดต่อค้าขายกับเมืองจีน จนถึงขนาดส่งทูตไปเจริญสัมพันธไมตรีซึ่งกันและกัน ทำให้ศิลปวัตถุต่าง ๆ ตลอดจนกรรมวิธีในการประดิษฐ์ศิลปวัตถุเหล่านั้นแพร่หลายเข้ามาในอาณาจักรของกรุงสุโขทัย และโดยเหตุที่ชาวจีนเป็นชาติแรกที่รู้จักการใช้รักก่อนชาติอื่นใด จึงทำให้เชื่อได้ว่าไทยเรากงได้รับการถ่ายทอดถึงวิธีการต่าง ๆ ในการใช้รักรวมไปถึงการทำลายรดน้ำมาตั้งแต่ครั้งสุโขทัยนั่นเอง งานประเภทลายรดน้ำนี้คงมีการทำกันอย่างแพร่หลายและเป็นที่ยอมรับเรื่อยมาจนถึง

สมัยอยุธยา ซึ่งกินเวลาที่ยาวนานถึงกว่า 400 ปี ตลอดระยะเวลาอันยาวนานนี้ เราสามารถแบ่งศิลปะในสมัยอยุธยาได้เป็นสามสมัยดังนี้ (ฉลอง นั้ตรมงคล, 2553)

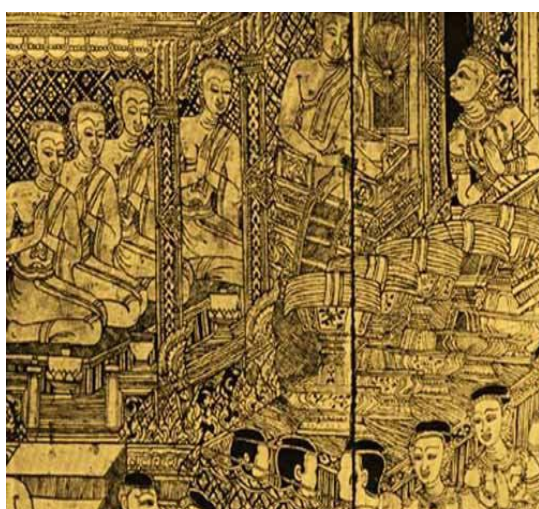
ภาพที่ 2-1 ลายรดน้ำจากตู้พระธรรมสมัยอยุธยา ฝีมือครูวัดเชิงหวาย (คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุในคณะกรรมการอำนวยการจัดงานฉลองศิริราชสมบัติครบ 60 ปี, 2549, หน้า 14)

ลายรดน้ำในสมัยอยุธยาตอนต้น นับจากปีที่พระเจ้าอู่ทองสร้างกรุงศรีอยุธยาขึ้นในปี พ.ศ. 1893 จนถึงปลายปีรัชกาลของสมเด็จพระไชยราชาในปี พ.ศ. 2089 เท่าที่พบพอเป็นหลักฐาน ได้มีเพียงข้อความจากพระราชกำหนดในกฎมณเฑียรบาล ซึ่งกล่าวถึงเครื่องอุปโภคไว้ตอนหนึ่งว่า “กลดต่อค้ำประดับมุกใบทาสาดเขียนลายทอง” (ความรู้ด้านการทำลายรดน้ำแบบโบราณ, 2553)

ลายรดน้ำในสมัยอยุธยาตอนกลาง นับตั้งแต่รัชสมัยของพระยอดฟ้า พ.ศ. 2090 ไปจนถึงปลายรัชกาลของพระเจ้าปราสาททอง พ.ศ. 2199 แม้จะไม่มีหลักฐานทางวัตถุหลงเหลือให้เห็น ก็ยังมีหลักฐานทางเอกสารกล่าวถึงพระนามพระเจ้าปราสาททอง (พ.ศ. 2173-2189) โดยคณะทูตชาวจีนที่เข้ามาเจริญสัมพันธไมตรีระหว่างกรุงสยามกับกรุงจีนได้พรรณนาถึงพระที่นั่งในอยุธยาว่า มีเขียนลายรดน้ำอันแสดงให้เห็นถึงความเจริญรุ่งเรืองของงานประเทหลายรดน้ำในสมัยอยุธยาตอนกลางนี้ได้เป็นอย่างดี (ความรู้ด้านการทำลายรดน้ำแบบโบราณ, 2553)

ลายรดน้ำในสมัยอยุธยาตอนปลาย เริ่มจากปีเสวยราชย์ของสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ในปี พ.ศ. 2199 เป็นต้นมา นับเป็นระยะเวลาที่งานประเทหลายรดน้ำได้เจริญรุ่งเรืองจนถึงขีดสุด

ดังจะเห็นได้จากจดหมายเหตุการเดินทางของคณะราชทูตชาวลังกาที่เดินทางเข้ามาขอพระสงฆ์ไทย ในอยุธยาไปช่วยฟื้นฟูพระพุทธศาสนาในประเทศลังกา ในสมัยสมเด็จพระเจ้าบรมโกศ (พ.ศ. 2275-2301) ได้กล่าวถึงพระที่นั่งสรรเพชญปราสาท ซึ่งเป็นพระที่นั่งที่สำคัญองค์หนึ่งในพระราชวังหลวง โดยใช้เป็นที่รับรองคณะทูตจากต่างประเทศ นอกจากนี้ก็มีพระตำหนักอีกหลายองค์ที่เขียนประดับตกแต่งฝาผนังด้วยลายรดน้ำ นอกจากนี้ที่ได้กล่าวมาแล้วนี้ ก็ยังมีศาสนสถานทางพระพุทธศาสนา อีกหลายแห่งที่ยังหลงเหลืออยู่และค่อนข้างสมบูรณ์ได้แก่ หอไตร ซึ่งเป็นสมบัติของพระเจ้าวรวงศ์เธอกรมหมื่นนครสวรรค์ศักดิพินิต เดิมหอไตรนี้มีคู่อ้อยอีกหลังหนึ่งใช้สำหรับเขียนพระกัมภีร์ จึงเรียกกันว่า หอเขียน เดิมทีนั้นอยู่ที่อยุธยาแล้วย้ายมาอยู่วัดบ้านกล้วย ภายหลังคงเกิดการชำรุดทรุดโทรมจึงได้รวมหอไตรและหอเขียนเข้าเป็นหลังเดียวกันแล้วนำเข้ามาไว้ในกรุงเทพฯ ในปี พ.ศ. 2501 โดยเจ้าของคนต่อมาคือ ม.ร.ว. พันธุ์ทิพย์ บริพัตร ได้ดำเนินการซ่อมแซมและสร้างขึ้นใหม่โดยยึดรูปแบบและเค้าโครงของเก่าขึ้น ณ วังสวนผักกาด ถนนศรีอยุธยา กรุงเทพฯ ถัดจากห้องที่ใช้เก็บตู้พระธรรมจะเป็นทางเดินมีฝาผนัง โดยรอบ ทางเดินโดยรอบและฝาห้องที่เก็บตู้พระธรรมเขียนตกแต่งด้วยลายรดน้ำเป็นเรื่องราวต่าง ๆ มีทั้งที่เป็นรูปคน สัตว์ สิ่งของ อาคารบ้านเรือนและพืชพันธุ์ไม้ตามธรรมชาติ เรื่องราวต่าง ๆ ที่เขียนตกแต่งฝาห้องเป็นลวดลายล้วน ๆ หรือเป็นเรื่องราวในพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวกับชาดก รวมทั้งเรื่องที่เกิดขึ้นจริงในสมัยนั้น ซึ่งนอกจากจะมีค่าอันหาที่เปรียบมิได้ทางศิลปะแล้วยังมีค่าในด้านที่เกี่ยวกับการบันทึกหลักฐานทางด้านประวัติศาสตร์ โดยเฉพาะของสมัยอยุธยาตอนปลายอีกด้วย (ความรู้ด้านการทำลายรดน้ำแบบโบราณ, 2553)

ภาพที่ 2-2 ภาพจากหอเขียนวังสวนผักกาด (ฉลอง ฉัตรมงคล, 2545, หน้า 5)

นอกจากการประดับตกแต่งในส่วนที่เป็นฝาผนังแล้วยังมีการประดับตกแต่งในส่วนอื่นของอาคาร ดังจะเห็นได้จากการเขียนลวดลายประดับตกแต่งเสา ศาลาการเปรียญ ตำหนักสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช วัดใหญ่สุวรรณาราม จังหวัดเพชรบุรี งานประเพณีลอยกระทงน้ำนี้ นอกจากจะใช้ตกแต่งพระที่นั่งตำหนักใหญ่ ๆ หอไตร และส่วนอื่น ๆ ที่ได้กล่าวมาแล้ว ยังใช้ประดับตกแต่งสิ่งอุปโภคภายในครัวเรือนได้อีกหลายอย่าง ที่ทำกันเป็นส่วนมากเห็นจะได้แก่ลอยกระทงน้ำที่ใช้ตกแต่งตู้หนังสือ จะเห็นได้ว่าตู้เป็นสิ่งอุปโภคที่จำเป็นที่จะขาดเสียมิได้ ตู้ใช้เป็นที่เก็บสิ่งของตลอดจนสัมภาระต่าง ๆ รวมทั้งเสื้อผ้าเครื่องนุ่มห่มและอื่น ๆ ตู้รุ่นเก่าโดยมากทำขึ้นเพื่อใช้เก็บหรือใส่หนังสือจึงมักทำขึ้นอย่างสวยงามและประณีตโดยเฉพาะตู้เก็บหนังสือของหลวงหรือของผู้มีอันจะกินรวมทั้งตู้หนังสือที่มีผู้ศรัทธาสร้างถวายไว้เป็นสมบัติของศาสนสถานวัดวาอารามต่าง ๆ เพื่อใช้เก็บรักษาัมภีร์พระไตรปิฎกฉบับโบราณ เราเรียกตู้ประเภทนี้ว่า ตู้พระธรรม (ความรู้ด้านการทำลายนครจำปาศักดิ์, 2553)

ในสมัยโบราณมักเก็บรักษาตู้พระธรรมนี้ไว้ในหอไตรหรือหอพระไตรปิฎกโดยสร้างหอไตรหรือหอพระไตรปิฎกนี้ไว้ในสระน้ำ ทั้งนี้ก็เพื่อป้องกันมิให้ปลวก มด แมลงต่าง ๆ เข้าไปกัดกินหรือทำให้เกิดความชำรุดเสียหายแก่พระคัมภีร์ การที่วัดแต่ละวัดต่างก็มีตู้พระธรรม บางวัดก็มีใช้จะมีเพียงตู้เดียวแต่มีเป็นจำนวนมาก น่าเสียดายที่ภายหลังหันมานิยมใช้ตู้ฝากระจกแทนตู้ธรรมแบบเก่า ทั้งยังขาดคนสนใจเนื่องจากเป็นตู้ที่ทำด้วยไม้ซึ่งมีอายุและคงสภาพได้ไม่นาน หากไม่ได้รับการดูแลรักษาให้ดี เป็นเหตุให้ตู้พระธรรมของเก่าเหล่านี้ชำรุดเสียหายไปเป็นจำนวนมาก มีใช้น้อย ที่เหลืออยู่ก็ถูกปล่อยให้ปลวกกัดกินเสียหาย ยังดีที่มีผู้ที่เล็งเห็นคุณค่าของตู้พระธรรมแบบเก่านี้อยู่บ้าง จึงทำให้คนรุ่นหลังมีโอกาสได้เห็นสิ่งอันมีคุณค่านี้ ในจำนวนผู้ที่เล็งเห็นคุณค่าของตู้พระธรรมแบบโบราณผู้ที่สมควรได้รับการยกย่องมากที่สุดเห็นจะเป็นสมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพ นักประวัติศาสตร์ผู้ยิ่งใหญ่ของไทยทรงรวบรวมตู้พระธรรมที่นับว่าสวยงาม แล้วนำมาเก็บรักษาไว้ในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติพระนคร ปัจจุบันตู้พระธรรมเหล่านี้ได้ถูกนำไปเก็บรักษาไว้ในหอวชิรญาณหลังหอสมุดแห่งชาติ ท่าสาคร กรุงเทพมหานคร นอกจากนี้ก็ยังมีเหลืออยู่ตามวัดวาอารามต่าง ๆ ทั้งในพระนครและต่างจังหวัดอีกเป็นจำนวนมากมีใช้น้อย (ความรู้ด้านการทำลายนครจำปาศักดิ์, 2553)

ภาพที่ 2-3 ตู้พระธรรมในหอไตร วัดระฆังโฆสิตาราม (ฉลอง ฉัตรมงคล, 2553, หน้า 7)

ตู้พระธรรมแบบโบราณนี้มีอยู่หลายชนิด ชนิดที่เก็บคัมภีร์พระไตรปิฎกมักทำทรงเป็นรูปสี่เหลี่ยมลูกบาศก์ ส่วนบนสอบ มีขาสี่ขา ที่ขามีทั้งที่เขียนประดับตกแต่งด้วยลายรดน้ำ และเป็นงานจำหลักไม้ แม้ว่าจะมีขนาดแตกต่างกันอยู่มากแต่ขนาดเฉลี่ยโดยทั่วไป จะอยู่ในราวกว้าง 40 นิ้ว ลึก 30 นิ้ว สูง 50 นิ้ว เฉพาะขาตัวยาว 15 หรือ 10 นิ้ว ภายในตู้มีชั้นหลายชั้นสำหรับวางห่อพระคัมภีร์ คัมภีร์ห่อหนึ่งประกอบด้วยคัมภีร์ที่มีคเป็นผูก ๆ ผูกละ 25 ใบลาน คัมภีร์ห่อหนึ่งก็เรื่องหนึ่งจบบริบูรณ์

ตู้พระธรรมส่วนมากนิยมตกแต่งด้วยลายรดน้ำเป็นสำคัญ ส่วนที่ตกแต่งด้วยลายรดน้ำก็คือฝาตู้ทั้ง 3 ด้าน โดยมีฝาตู้ด้านหน้าคู่หนึ่งกับฝาตู้ด้านข้างทั้ง 2 ด้าน รวมทั้งบนเหลี่ยมเสาแต่ละด้านและลวดบัวขอบตู้ ลวดลายที่ใช้ตกแต่งนิยมเขียนเป็นรูปคน สัตว์ บ้านเรือน ผสมผสานกันระหว่างลายเครือเถารูปดอกไม้และสิ่งสารพัดเล็ก ๆ ต่าง ๆ ตามสภาพสัตว์เมืองร้อน (ความรู้ด้านการทำลายรดน้ำแบบโบราณ, 2553)

การทำตู้พระธรรมนั้นคงนิยมทำกันมาแต่ครั้งกรุงศรีอยุธยา แต่ที่จัดวางงดงามยอดเยี่ยมและเป็นเอกแห่งลายรดน้ำตกแต่งตู้พระธรรม ได้แก่ ตู้พระธรรมฝีมือครูวัดเชิงหวาย เหตุที่เรียกตู้ใบนี้ว่า “ครูวัดเชิงหวาย” ก็เพราะในสมัยโบราณไม่นิยมจารึกหรือเขียนชื่อศิลปินลงบนผลงานที่ทำ ทำให้ไม่ทราบว่าศิลปินท่านใดเขียนลายรดน้ำตู้พระธรรมใบนี้ เราทราบแต่เพียงว่า ตู้พระธรรมใบนี้ถูกนำมาจากวัดเชิงหวาย กรุงเทพฯ ลวดลายที่เขียนตกแต่งบนตู้จัดเป็นฝีมือชั้นครู มีความวิจิตร

งดงามเป็นเยี่ยม หากจะหาฝีมือผู้ใดมีฝีมือเสมอเหมือนหรือทัดเทียมได้ เราจึงเรียกชื่อผู้พระกรรมไบนีตามฝีมือและที่มาว่า ครูวัดเชิงหวาย

ภาพที่ 2-4 ตู้พระกรรมวัดเชิงหวาย (ลายรดน้ำ, 2553)

ลายรดน้ำที่ใช้ตกแต่งบนตู้พระกรรมฝีมือครูวัดเชิงหวายนี้ เขียนขึ้นโดยให้มีสภาพเหมือนป่าในเมืองร้อนทั่วไปในลักษณะครึ่งจริงครึ่งประดิษฐ์ มีสัตว์และตัวแมลงเล็ก ๆ รูปร่างน่ารักน่าเอ็นดูแทรกอยู่ทั่วไป เช่น กระรอก นก ลิง กิ้งก่า ฝี่เสื่อ ตรงกลางเป็นลายกนกเปลว สะบัดไปมาอยู่ไปมาดังต้องลม ลักษณะลายเขียนขึ้นอย่างวิจิตรบรรจง ตรงที่เป็นสุขุมทุมุ่มไม้ ตอนกลางของภาพ มีภาพสัตว์หิมพานต์ขนาดใหญ่ เขียนขึ้นตามประเพณีนิยมแบบไทยในท่าทางต่าง ๆ แม้ว่าองค์ประกอบของภาพทั้งหมดไม่ได้เน้นส่วนหนึ่งส่วนใดโดยเฉพาะ และมองดูเหมือนจะเกินความพอดี แต่ถ้าพิจารณาในแง่ของฝีมือจะเห็นได้ว่า ลายรดน้ำฝีมือครูวัดเชิงหวายจัดว่าเป็นเยี่ยม ไม่มีลายรดน้ำใดเทียบได้ เราเห็นได้จากการเขียนเส้นด้วยฝีมือที่อ่อนพลิ้วมีชีวิตชีวาแล้วชวนให้หลงใหลจนแทบกล่าวได้ว่าศิลปินผู้ผลิตงานชิ้นนี้จะต้องเป็นผู้มีความรักในธรรมชาติจนสามารถถ่ายทอดลักษณะของสัตว์ต่าง ๆ ออกมาได้อย่างสมจริง (ความรู้ด้านการทำลายรดน้ำแบบโบราณ, 2553)

ลายรดน้ำที่ทำตกแต่งหีบโบราณ หีบของเก่าเหล่านี้นิยมทำมาแต่สมัยอยุธยา ใช้เป็นที่เก็บหนังสือ ตำรับตำรา เสื้อผ้าอาภรณ์ ตลอดจนของมีค่าต่าง ๆ นิยมใช้กันตามบ้านผู้มีอันจะกิน หรือคหบดี ครั้นพอเจ้าของตายลงลูกหลานจึงได้นำไปถวายพระเพราะเห็นเป็นของมีค่าทางศิลปะ พระท่านจึงใช้เป็นที่เก็บคัมภีร์พระไตรปิฎกฉบับโบราณ ด้วยเหตุนี้จึงได้เรียกหีบโบราณพวกนี้ว่าตู้พระธรรมฝาตัด ลักษณะโดยทั่วไปคือเป็นหีบขนาดใหญ่ ด้านบนเป็นฝาแบนราบปิดเปิดได้ มีกุญแจและหูเหล็กสองข้าง ขนาดโดยทั่วไป กว้าง 20 นิ้ว ยาว 30 นิ้ว สูง 20 นิ้ว นอกจากการทำทรงฝาตัดแล้วยังทำฝาเป็นกรวยเหลี่ยมสูงมีลักษณะเป็นกรวยสี่เหลี่ยมมีลายบัวคว่ำลวดหลั่นเป็นชั้นจากล่างขึ้นบน หีบชนิดนี้เรียกว่าตู้พระธรรมฝากรวยเหลี่ยม ไม่ค่อยนิยมทำกันจะเหลืออยู่บ้าง ก็เป็นส่วนน้อยที่จัดว่าอยู่ในสภาพที่เกือบสมบูรณ์ มีอยู่ 2 ตู้ ปัจจุบันหาได้ที่กำหนดแดงในบริเวณพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พระนคร หีบโบราณพวกนี้เขียนตกแต่งด้วยลายรดน้ำ มีทั้งที่เขียนบนพื้นรักสีดำและพื้นรักสีแดง ลวดลายที่ทำกันส่วนมากเขียนเป็นรูปสัตว์หิมพานต์ในอิริยาบถต่าง ๆ ประกอบลายกนกเครือเถาหรือลายต้นไม้กิ่งจริงกิ่งประดิษฐ์

ลายรดน้ำที่ทำตกแต่งตู้พระธรรมอีกชนิดหนึ่งคือลายรดน้ำที่ทำตกแต่งตู้หนังสือสวดหรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า ตู้พระมาลัย การที่เรียกเช่นนี้ก็เพราะคัมภีร์ที่เก็บไว้ในตู้นี้เป็นเรื่องของพระมาลัย ใช้สวดเฉพาะในงานศพเท่านั้น ปกติตู้พระมาลัยด้านหน้าและด้านหลังจะแบ่งออกเป็นสามหรือสี่ช่องเล็ก ขนาดโดยทั่วไปของผู้คือ กว้าง 11 นิ้ว ยาว 32 นิ้ว สูง 14 นิ้ว แต่ละช่องเขียนตกแต่งด้วยรูปภาพหรือลวดลายที่เกี่ยวข้องกับชาดก รามเกียรติ์ และเรื่องที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา ยังมีหีบขนาดเล็กอีกชนิดหนึ่ง ซึ่งนิยมตกแต่งด้วยลายรดน้ำ ลักษณะเป็นหีบขนาดกะทัดรัดเหมาะที่จะนำติดตัวไปไหนมาไหนได้โดยสะดวก ใช้สำหรับใส่พระคัมภีร์ที่พระภิกษุสงฆ์ใช้ในการแสดงเทศนา เราเรียกหีบชนิดนี้ว่า หีบพระเทศน์ ขนาดโดยทั่วไปยาวประมาณ 26 นิ้ว กว้างและสูง 4 นิ้ว เวลาจะไปเทศน์นอกวัดก็จะให้ลูกศิษย์เป็นผู้ถือ การประดับตกแต่งด้วยลายรดน้ำ นิยมเขียนเป็นลวดลายทั้งหมด จะมีเขียนเป็นตัวภาพบ้างก็เฉพาะฝาบนของหีบเท่านั้น (ความรู้ด้านการทำลายรดน้ำแบบโบราณ, 2553)

ลายรดน้ำที่ใช้ประดับตกแต่งไม้ประดับหน้าคัมภีร์ คัมภีร์หรือหนังสือเทศน์ส่วนมากใช้โบราณ เพื่อที่จะรักษามิให้โบราณที่จารตัวหนังสือแล้วขาดหรือหลุดออก จึงทำไม้ประดับคัมภีร์เอาไว้ทั้งด้านบนและด้านล่าง ส่วนใหญ่แล้วนิยมตกแต่งด้วยการประดับมุก แต่ก็มีไม่น้อยที่เขียนตกแต่งด้วยลายรดน้ำ

สิ่งของและเครื่องอุปโภคอื่น ๆ เป็นต้นว่า พานแว่นฟ้า โตก ตะลุ่ม เตียบ เขี่ยนหมาก รวมทั้งเครื่องประดับอื่น ๆ ที่เขียนตกแต่งด้วยลายรดน้ำ ในสมัยอยุธยาคงมีมิใช่น้อย แต่สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ ไม่อาจคงทนถาวรมาจนถึงปัจจุบัน พอให้เราได้เก็บหลักฐานเพื่อใช้อ้างอิงได้ ถึงอย่างไร

ก็ยังพอมีหลักฐานให้เชื่อได้ว่า ช่างไทยแต่โบราณคงทำกันอย่างแพร่หลาย ดังจะเห็นได้จากข้อความจากบันทึกคำให้การขุนหลวง วัดประดู่ทรงธรรม กล่าวว่า “ถนนย่านป่าเตียบ (ในเมือง) มีร้านขาย ตะลุ่มมุก ตะลุ่มกระจก แลมุกแกมเบื้อ ตะลุ่มเขียนทอง ภาณกำมะลอ ภาณเลว ภาณหมาก ชื้อย่านป่าเตียบ” (ความรู้ด้านการทำลายน้ำแบบโบราณ, 2553)

ศิลปะสมัยรัตนโกสินทร์ แบ่งออกได้เป็น 2 ช่วง คือช่วงแรกระยะแรกเริ่มตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 1 ไปจนถึงสมัยรัชกาลที่ 3 ช่วงที่สองเริ่มตั้งแต่รัชกาลที่ 4 ไปจนถึงปัจจุบัน

ศิลปะสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นหรือรัตนโกสินทร์ช่วงแรก ส่วนมากเป็นผลงานที่สร้างขึ้นในระหว่างที่มีการก่อสร้างและฟื้นฟูพระนคร ลายรดน้ำที่สร้างขึ้นในสมัยนี้ยังคงยึดรูปแบบและวิธีการดั้งเดิมที่มีมาแต่กรุงศรีอยุธยาตอนปลาย มาลดคุณค่าอันเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวลงภายหลังจากที่ได้รับอิทธิพลของศิลปะจีนในสมัยรัชกาลที่ 3 แม้ว่าเทคนิคตลอดจนวิธีการต่าง ๆ ในงานช่างรักในสมัยโบราณของไทยมีกำเนิดมาจากประเทศจีน แต่ศิลปะชั้นฝีมือของไทยนั้นมีลักษณะและเอกลักษณ์เฉพาะตัวพิเศษ การที่นำเอาศิลปะของจีนเข้ามาผสมทำให้ลดคุณค่าในตัวลงไปเป็นอันมาก อย่างไรก็ตามก็ศิลปะกรรมส่วนใหญ่ก็ยังไม่มีการเปลี่ยนแปลงอะไรมากนัก ยังคงดำเนินไปตามแบบอย่างของศิลปะไทยเรื่อยมา แม้ว่าพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวจะทรงหันไปนิยมแบบอย่างของจีน หลังจากที่รับเอาอิทธิพลของศิลปะแบบจีนเข้ามามากขึ้นแบบแผนของศิลปะไทยในยุคต่อมาได้กลายเป็นศิลปะแบบผสมระหว่างศิลปะไทยและศิลปะจีน ยุคทองของศิลปะรัตนโกสินทร์ช่วงแรกมาสิ้นสุดหลังการสิ้นพระชนม์ของรัชกาลที่ 3 หลังจากนั้นศิลปะไทยก็เริ่มเสื่อมลง (ความรู้ด้านการทำลายน้ำแบบโบราณ, 2553)

การเขียนลายटकแต่ง หรือรูปภาพด้วยวิธีลายน้ำในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์นับตั้งแต่พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ทรงสถาปนากรุงเทพมหานครฯ ขึ้นเป็นราชธานี พ.ศ. 2325 เป็นต้นมาจนถึงปัจจุบัน งานประเภทลายน้ำที่จัดวางงดงามและมีฝีมือประณีตนั้นมีอยู่เป็นจำนวนมาก นับตั้งแต่เครื่องใช้ไม้สอย เครื่องครุภัณฑ์ อาคารสถานที่และเครื่องประดับตกแต่งที่มีขนาดเล็กไปจนถึงขนาดใหญ่ เป็นต้นว่า เขียนลวดลายटकแต่งพื้นตะลุ่ม โดก พาน ใบประดับ หน้าคัมภีร์ หนังสือเทศน์ หีบหนังสือ ฝา และบานตู้ ฉาก ลับแลฝาผนัง บานประตูหน้าต่าง และส่วนประกอบของสิ่งก่อสร้างต่าง ๆ

สำหรับลายน้ำที่ใช้ตกแต่งอาคารสถานที่นั้น ได้แก่ วัดพระศรีรัตนศาสดาราม เมื่อแรกสร้างในสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช รัชกาลที่ 1 ฝาผนังด้านนอกรอบพระอุโบสถเขียนด้วยลายน้ำปิดทองบนพื้นสีแดงชาด เป็นลายเครือกนกก้านแย่ง ทรงข้าวบิณฑ์ดอกใน แล้วมาแก้ไขเปลี่ยนแปลงเป็นเช่นที่เห็นในปัจจุบัน คือ เป็นลายปั้นปูน

ปิดทองประดับกระจกในสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 3 ที่ในฝ่ายพระราชวังบวรฯ หรือวังหน้า สมัยสมเด็จพระราชวังบวรสถานมงคล ได้ทรงสร้างหอพระไว้กลางสระ เรียกว่า “พระวิมาน” ก็มีเขียนลายรดน้ำตกแต่งภายในพระวิมานอย่างประณีตสวยงาม (ความรู้ด้านการทำลายรดน้ำแบบโบราณ, 2553)

ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย รัชกาลที่ 2 ทรงโปรดฯ ให้สร้างพระราชมณเฑียรขึ้นใหม่ ภายในสวนขวาในพระบรมมหาราชวังทางด้านทิศตะวันออกของพระราชมณเฑียรเดิม พระราชมณเฑียรองค์ใหม่นี้อยู่ด้านหลังพระพุทธรัตนสถาน ก่อนมาข้างตะวันตกเป็นจตุรมุขก็มีเขียนลายรดน้ำตกแต่งด้วยฝีมืองามประณีต ตัวเสาเขียนลายรดน้ำบนพื้นสีแดงชาด สำหรับฝาเขียนลายรดน้ำเป็นเรื่องปฐมสมโพธิ มาถึงสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 3 ซึ่งทรงโปรดการทำนุบำรุงวัดวาอารามมาก วัดที่สร้างขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 3 นี้ ตกแต่งด้วยลายรดน้ำประดับบานประตูหน้าต่างและตัวไม้ส่วนประกอบอาคารทั่วไป เป็นต้นว่า วัดพระศรีรัตนศาสดาราม ซึ่งได้รับการปฏิสังขรณ์เป็นครั้งแรกนั้น ใบบานพระทวารข้างในตกแต่งด้วยลายรดน้ำ เป็นลายเครือก้านแย่งทรงข้าวบิณฑ์ดอกในบนพื้นสีแดงชาด เพดานทับหลังพระทวารข้างในเป็นลายดอกจอกใหญ่ ดอกจอกน้อยวงรอบพื้นชาด และภายในพระอุโบสถ ชื่อใหญ่เป็นลายเครือก้านแย่งดอกใน พื้นแดงชาด มีกรวยเชิงสลัปสี่ พื้นเขียว แดง และม่วง เป็น 3 ชั้น วัดพระเชตุพนฯ หรือวัดโพธิ์ ก็ได้รับการปฏิสังขรณ์เช่นเดียวกันบานประตูด้านในของพระอุโบสถ ตกแต่งด้วยลายรดน้ำเป็นรูปพัดพระราชอาณาเขตตามบริวารทั้งฝ่ายคามวาสีและอรัญวาสีในกรุงและหัวเมือง และตกแต่งด้านในบานหน้าต่างด้วยลายรดน้ำเป็นดวงตราเจ้าคณะสงฆ์ บานประตูพระระเบียงชั้นนอกเขียนตกแต่งด้วยลายรดน้ำเป็นรูปกุ่มก้นต่าง ๆ มีมารแบกหอไตรที่สร้างขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 3 มีการตกแต่งเฉพาะส่วนที่เป็นบานประตูและหน้าต่าง ถึงแม้จะมีตกแต่งที่ฝาผนังบ้างก็เป็นส่วนน้อย เช่น กำหนักทองที่วัดไตรมิตรคลองด่านธนบุรี อำเภอบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร สำหรับลายรดน้ำที่ใช้ตกแต่งพระพุทธรูปในสมัยรัชกาลที่ 3 ก็พอมีให้เห็น คือที่ฝาพระบาทพระพุทธรูปไสยาสน์ขนาดใหญ่ปูนด้วยปูน วัดราชโอรส ริมคลองด่านธนบุรี อำเภอบางขุนเทียน กรุงเทพฯ เขียนตกแต่งด้วยลายรดน้ำเป็นรูปกัจจกรและมงคล 108 ประการ (ความรู้ด้านการทำลายรดน้ำแบบโบราณ, 2553)

สมัยรัตนโกสินทร์ช่วงที่สอง เริ่มตั้งแต่สมัยรัชกาลของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 4 เป็นต้นมา ศิลปะไทยส่วนใหญ่ได้เปลี่ยนแปลงรูปแบบไปตามอิทธิพลทางวัฒนธรรมและอารยธรรมตะวันตก ซึ่งเข้าไปมีบทบาทเป็นอย่างมากในสมัยนี้ หลายสิ่งหลายอย่างเกิดการเปลี่ยนแปลงและเป็นการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วมากจนตามแทบไม่ทัน ยังดีที่มีศิลปะประเภทลายรดน้ำเท่านั้นที่ยังคงรักษารูปแบบดั้งเดิมของไทยอยู่ แม้ว่าลายไทยที่ปรากฏ

ในสมัยนี้จะขาดความมั่นคงแข็งแรงและรูปคนก็ดูอ่อนแอและขาดพลัง ไม่สวยสง่าเหมือนรูปคนในสมัยรัชกาลที่ 3 ดูแล้วไม่ชวนให้เกิดความประทับใจ ที่เป็นเช่นนี้อาจมีสาเหตุมาจากช่างส่วนมากเบนความสนใจไปยังศิลปะแบบยุโรป (ซึ่งเป็นของแปลกและใหม่) ดังนั้นศิลปินที่ยังคงนิยมเขียนภาพตามคติเดิมจึงมิได้ให้ความสนใจในรูปแบบ จะทำก็แต่พอให้เป็นรูปเป็นร่างขึ้นเท่านั้น ทำให้ภาพที่ได้ขาดทั้งชีวิตและวิญญาณ มีผลทำให้ศิลปกรรมประเภทนี้ต้องตกต่ำลง ครั้นมาถึงสมัยรัชกาลสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 เป็นต้นมาจนถึงปัจจุบัน จึงได้มีการฟื้นฟูงานช่างเขียนลายรดน้ำขึ้นมาอีก โดยทรงตั้งกรมช่างสิบหมู่ขึ้นปฏิบัติงาน และทรงมีพระบรมราโชบายจัดตั้งโรงเรียนช่างขึ้นเป็นครั้งแรก ซึ่งต่อมาก็คือโรงเรียนเพาะช่าง ภายหลังได้รับการเปลี่ยนชื่อเป็นสถาบันเทคโนโลยีราชมงคล วิทยาเขตเพาะช่าง ได้ยังความแพร่หลายไปยังหน่วยงานต่าง ๆ จนได้รับการส่งเสริมจากรัฐบาลในสมัยนั้นให้เปิดแผนกช่างสิบหมู่ขึ้น สอนวิชาช่างเขียนลายรดน้ำขึ้นที่กองหัตถศิลป์ กรมศิลปากร เมื่อปีพุทธศักราช 2496 และเป็นที่ยอมรับแพร่หลายโดยทั่วไป จนเป็นหลักสูตรสอนในสถาบันต่าง ๆ เช่นที่คณะสถาปัตยกรรม คณะมัณฑนศิลป์ มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาลัยช่างศิลป์ กรมศิลปากร หรือสถาบันเทคโนโลยีราชมงคล วิทยาเขตเพาะช่าง ต่อมารัฐบาลได้คำนึงถึงวิชาชีพของราษฎร จึงได้เปิดการอบรมช่างเขียนลายรดน้ำขึ้นที่เชียงใหม่ โดยได้รับการสนับสนุนจากกรมส่งเสริมอุตสาหกรรม กระทรวงอุตสาหกรรม ร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น กรมศิลปากรและวิทยาเขตเพาะช่างจัดส่งช่างรักขึ้นไปส่งเสริมงานทางด้านนี้อย่างจริงจัง จนปัจจุบันเชียงใหม่มีช่างรักและช่างเขียนลายรดน้ำที่ทำงานด้านเครื่องเงินอยู่เป็นจำนวนมาก (ความรู้ด้านการทำลายรดน้ำแบบโบราณ, 2553)

ภาพที่ 2-5 เครื่องเงินลายรดน้ำ (เครื่องเงินคุณค่าที่ถูกลืม, 2554)

สำหรับลายรดน้ำที่ใช้ตกแต่งตู้ใส่หนังสือนั้น นิยมเขียนเพียง 3 ด้าน คือ บนบานตู้ ด้านหน้าตู้หนึ่ง และด้านข้างอีก 2 ข้าง รวมทั้งบนเหลี่ยมเสาแต่ละด้านและลวดบัวขอบตู้ สำหรับชาตุนิยมทำเป็นขาทรงต่าง ๆ เป็นต้นว่า ทรงขาหมู ทรงเท้าคู่ ทรงเท้าสิงห์ ลวดลายที่ใช้ตกแต่งก็นิยมเขียนรูปภาพเรื่องต่าง ๆ ประกอบลายเครื่องกนกเป็นส่วนใหญ่ ลายรดน้ำตกแต่งหีบใส่หนังสือและไม้ประดับหน้าคัมภีร์ มีทำกันมาแต่ครั้งสมัยรัชกาลที่ 1 เรื่อยมาจนถึงรัชกาลที่ 4 จึงลดความนิยมลงไป เนื่องจากเกิดมีการพิมพ์หนังสือกันอย่างแพร่หลาย สำหรับลวดลายที่ใช้ตกแต่งก็นิยมเขียนเป็นลายใบเทศ และลายเครือเถาใบเทศซึ่งเป็นลายที่ได้แบบอย่างมาจากจีน สิ่งของเครื่องอุปโภค เป็นต้นว่า ตะลุ่มโตก พานแว่นฟ้า เตียบ เขียนหมาก แพงข้างอานม้า หน้าห้อง ฯลฯ ที่มีการเขียนตกแต่งด้วยลายรดน้ำ ก็มีทำกันและยังพอหาดูได้ไม่ยาก โดยมากมักจะเป็นบ้านผู้มีอันจะกิน หรือไม่ก็นักสะสมของเก่า และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ จะเห็นได้ว่างานข่างลายรดน้ำของไทยแต่โบราณ นอกจากจะมีคุณค่าทางด้านศิลปะ อันมีเอกลักษณ์โดยเฉพาะและเป็นแบบอย่างของศิลปะไทยมาแต่โบราณแล้ว ยังมีคุณค่าทางด้านประวัติศาสตร์อันสะท้อนให้เห็นถึงลัทธิ ศาสนา วัฒนธรรม จารีตประเพณี ตลอดจนการแต่งกายของคนในสมัยนั้น ๆ ได้เป็นอย่างดี แม้ว่างานส่วนใหญ่จะเน้นหนักไปในด้านที่เกี่ยวกับศาสนาและพระมหากษัตริย์ ก็ยังมีอีกไม่น้อย

ที่เกิดจากชาวบ้านธรรมดา เพื่อใช้เป็นเครื่องประดับตกแต่งบ้านเรือนและเป็นที่เชิดหน้าชูตาแห่งตน ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับพระมหากษัตริย์ แม้ว่าจะมีความวิจิตรพิสดารเพียงใดก็มีน้อยคนนักจะให้เห็น ทั้งไม่อาจเข้าไปชมได้ตามอำเภอใจ จึงเป็นที่น่าเสียดายที่นับวันมีแต่จะสูญสลายและเสื่อมโทรมลง จะเป็นการสูญเสียหรือถูกทำลายโดยน้ำมือของผู้รู้เท่าไม่ถึงการณ์หรือจะด้วยเหตุใด ๆ ก็ดี บางสิ่ง บางอย่างก็ไม่มีให้เห็นอีกแล้วในปัจจุบัน จึงได้แต่หวังว่าผู้ที่ได้ผ่านตาหรือพอมีความรู้บ้างคงจะได้ ช่วยกันทะนุบำรุงและรักษาไว้ซึ่งงานศิลปะไทยโบราณของไทยอันเป็นเอกลักษณ์อย่างหนึ่งของชาติ เพื่ออนุชนรุ่นหลัง (ความรู้ด้านการทำลายรดน้ำแบบโบราณ, 2553)

ลักษณะพิเศษของลายรดน้ำ

ลายรดน้ำมีกรรมวิธีในการเขียนผิดแผกแตกต่างไปจากงานจิตรกรรมทั่วไป ที่ใช้สีหลายสี หรือแม้แต่งานจิตรกรรมประเภทเอกรงค์เองก็ตาม ที่เป็นเช่นนี้ก็เพราะการเขียนลายรดน้ำใช้น้ำยาหรือสีเขียนบนพื้นซึ่งทาด้วยยางที่ได้จากต้นรัก เมื่อเขียนเสร็จแล้วจึงเช็ดรัก ปิดทอง แล้วเอาน้ำรดน้ำยาหรือสีที่เขียน เมื่อถูกน้ำก็จะหลุดออก ส่วนที่เป็นลวดลายทองก็จะติดอยู่ทำให้ลวดลายหรือรูปภาพที่ปรากฏหลังการรดน้ำเป็นสีทองเพียงสีเดียวบนพื้นสีดำหรือสีแดง กรรมวิธีดังกล่าวมานี้เป็นแบบอย่างการทำสืบต่อกันมาแต่โบราณ นอกจากกรรมวิธีการเขียนที่แตกต่างกันแล้ว กรรมวิธีในการทำพื้นหรือเตรียมพื้นก็ยังแตกต่างกันอีก กล่าวคือในการเขียนลายรดน้ำไม่ว่าจะเขียนบนพื้นหรือวัสดุชนิดใดก็ตาม พื้นหรือวัสดุนั้นจะต้องทาดูด้วยยางรัก 2 ถึง 3 ครั้งเสียก่อน จึงจะลงมือเขียนด้วยน้ำยาหรือสี ส่วนที่ว่าจะงดงามหรือมีคุณค่ามากน้อยเพียงไรนั้น อยู่ที่แบบลวดลายที่ถูกต้องสมบูรณ์ ช่างผู้เขียนหรือศิลปินจะต้องมีความรู้ความเข้าใจอย่างดีจึงจะสามารถถ่ายทอดลักษณะพิเศษ โดยเฉพาะของสัตว์นั้น ๆ ออกมาได้โดยให้ความรู้สึกที่เป็นธรรมชาติจริง ๆ นอกจากจะมีความประสานกลมกลืนกันเป็นอย่างดีแล้ว ยังจะต้องมีความถ่วงกันอย่างพอเหมาะพอดีของน้ำหนักอันเกิดจากความอ่อนและแก่ภายในภาพนั้น ๆ ด้วย น้ำหนักอ่อนแก่ดังกล่าวเกิดจากสีดำของรักและความสว่างของทองคำเปลว ถ้าฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดมีมากจนข่มอีกฝ่ายหนึ่งก็จะเกิดความขัดแย้งไม่ประสานกันขึ้นทำให้ความสวยงามของภาพลดน้อยลง ลักษณะพิเศษที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งซึ่งถือเป็นหัวใจของการสร้างงานประเภทยาลรดน้ำอันงดงามและมีคุณค่าจะขาดเสียมิได้ก็คือตัวช่างหรือศิลปินผู้ทำจะต้องทำงานด้วยใจที่รักในงานประเภทยาลรดน้ำ มีความสามารถทำงานด้วยความประณีตบรรจงละเอียดรอบคอบ ประกอบกับมีทักษะในด้านฝีมือเป็นสำคัญ รวมทั้งต้องมีความรู้ในเรื่องที่เกี่ยวกับลวดลายตลอดจนลายแม่บทต่าง ๆ ของลายไทยเป็นอย่างดี ซึ่งสิ่งต่าง ๆ ดังที่ได้กล่าวมานี้คือ องค์ประกอบสำคัญที่ทำให้ช่างหรือศิลปินผู้ทำสามารถปฏิบัติงานได้อย่างได้ผลและมีประสิทธิภาพสมดังที่หวังได้ด้วยตัวเอง (ความรู้ด้านการทำลายรดน้ำแบบโบราณ, 2553)

ข้อมูลเกี่ยวกับจิตรกรรมไทย

จิตรกรรมไทย

งานจิตรกรรมของไทยมีลักษณะอุดมคติ เป็นภาพ 2 มิติ โดยนำสิ่งใกล้ไว้ตอนล่างของภาพ สิ่งไกลไว้ตอนบนของภาพ ใช้สีแบบเอกรงค์ คือใช้หลายสี แต่มีสีที่โดดเด่นเพียงสีเดียว และเป็นภาพเขียนที่มีลักษณะเป็นแบบอย่างของไทยที่แตกต่างจากศิลปะของชาติอื่นอย่างชัดเจน ถึงแม้จะมีอิทธิพลศิลปะของชาติอื่นอยู่บ้างแต่ก็สามารถดัดแปลง คลี่คลาย ตัดทอน หรือเพิ่มเติมจนเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของตนเองได้อย่างสวยงาม ลงตัว น่าภาคภูมิใจและมีวิวัฒนาการทางด้านรูปแบบและวิธีการมาตลอดจนถึงปัจจุบัน ซึ่งสามารถพัฒนาต่อไปอีกในอนาคต นอกจากนี้จิตรกรรมไทยยังเป็นวิจิตรศิลป์อย่างหนึ่ง ซึ่งส่งผลกระทบต่อวัฒนธรรมอันดีงามของชาติ มีคุณค่าทางศิลปะและเป็นประโยชน์ต่อการศึกษา ค้นคว้า เรื่องที่เกี่ยวกับ ศาสนา ประวัติศาสตร์ โบราณคดี ชีวิตความเป็นอยู่ วัฒนธรรมการแต่งกาย ตลอดจนการแสดงการเล่นพื้นเมืองต่าง ๆ ของแต่ละยุคสมัยและสาระอื่น ๆ ที่ประกอบกันเป็นภาพจิตรกรรมไทย งานจิตรกรรมให้ความรู้สึกในความงามอันบริสุทธิ์น่าชื่นชม เสริมสร้างสุนทรียภาพขึ้นในจิตใจมวลมนุษยชาติได้โดยทั่วไป (จิตรกรรมไทย, 2555) วิวัฒนาการของงานจิตรกรรมไทยแบ่งออกตามลักษณะรูปแบบทางศิลปกรรมที่ปรากฏในปัจจุบันมีอยู่ 2 แบบ ได้แก่

จิตรกรรมไทยแบบประเพณี (Thai traditional painting)

จิตรกรรมไทยแบบประเพณีเป็นศิลปะที่มีความประณีตสวยงาม แสดงความรู้สึกชีวิตจิตใจและความเป็นไทยที่มีความอ่อนโยน ละมุนละไม สร้างสรรค์สืบต่อกันมาตั้งแต่อดีตจนได้ลักษณะประจำชาติ มีรูปแบบเป็นพิเศษ นิยมเขียนบนฝาผนังภายในอาคารที่เกี่ยวกับพุทธศาสนา และอาคารที่เกี่ยวกับบุคคลชั้นสูง เช่น โบสถ์ วิหาร พระที่นั่ง วัง บนผืนผ้า บนกระดาษ และบนสิ่งของเครื่องใช้ต่าง ๆ โดยเขียนด้วยสีฝุ่นตามกรรมวิธีของช่างเขียนไทยแต่โบราณ เนื้อหาที่เขียนมักเป็นเรื่องราวเกี่ยวกับอดีตพุทธ พุทธประวัติ ทศชาติชาดก ไตรภูมิวรรณคดี และชีวิตไทย พงศาวดารต่าง ๆ ส่วนใหญ่นิยมเขียนประดับผนังพระอุโบสถ วิหารอันเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ ประกอบพิธีทางศาสนา ลักษณะจิตรกรรมไทยแบบประเพณีเป็นศิลปะแบบอุดมคติ (Idealistic) ผวนกเข้ากับเรื่องราวที่กึ่งลึกลับมหัศจรรย์ ซึ่งคล้ายกับงานจิตรกรรมในประเทศแถบตะวันออกหลาย ๆ ประเทศ เช่น อินเดีย ศรีลังกา จีน และญี่ปุ่น เป็นต้น เป็นภาพที่ระบายสีแบนเรียบ ด้วยสีค่อนข้างสดใส และมีการตัดเส้นเป็นภาพ 2 มิติ ให้ความรู้สึกเพียงด้านกว้างและยาว ไม่มีความลึก ไม่มีการใช้แสงและเงามาประกอบ มีลักษณะพิเศษในการจัดวางภาพแบบเล่าเรื่องเป็นตอน ๆ

ตามผนังช่องหน้าต่าง โดยรอบโบสถ์ วิหาร และผนังด้าน หน้าและหลังพระประธาน ภาพจิตรกรรมไทยมีการใช้สีแตกต่างกันออกไปตามยุคสมัย ทั้งเอกรงค์ และพหุรงค์ โดยเฉพาะการใช้สีหลาย ๆ สีแบบพหุรงค์นิยมมากในสมัยรัตนโกสินทร์ เพราะได้สีจากต่างประเทศที่เข้ามาติดต่อกับค้าขายด้วย ทำให้ภาพจิตรกรรมไทยมีความสวยงามและสีสันที่หลากหลายมากขึ้น รูปแบบลักษณะตัวภาพในจิตรกรรมไทยซึ่งจิตรกรไทยได้สร้างสรรค์ออกแบบไว้เป็นรูปแบบอุดมคติที่แสดงออกทางความคิดให้สัมพันธ์กับเนื้อเรื่องและความสำคัญของภาพ เช่น รูปเทวดา นางฟ้า กษัตริย์ นางพญา นางรำ จะมีลักษณะเด่นงามสง่าด้วยลีลาอันชดช้อย แสดงอารมณ์ความรู้สึกปีติยินดี หรือเศร้า โศกเสียใจด้วยอาการปรีชาท้อทาง ถ้าเป็นรูปยักษ์ มาร ก็แสดงออกด้วยท่าทางที่บีบั้น แข็งขัน ส่วนพวกวานรแสดงความลิงโลด คล่องแคล่วว่องไวด้วยลีลาท่วงท่าและหน้าตา สำหรับพวกชาวบ้านธรรมดาสามัญก็จะเน้นความตลกขบขัน สนุกสนานร่าเริงหรือเศร้าเสียใจออกทางใบหน้า ส่วนช่างม้าเหล่าสัตว์ทั้งหลายก็มีรูปแบบแสดงชีวิตเป็นธรรมชาติ ซึ่งจิตรกรไทยได้พยายามศึกษา ถ่ายทอดอารมณ์ สอดแทรกความรู้สึกในรูปแบบได้อย่างลึกซึ้ง เหมาะสม สวยงาม เป็นเอกลักษณ์เฉพาะของชนชาติไทยที่น่าภาคภูมิใจ สมควรจะได้อนุรักษ์ สืบทอดให้เป็นมรดกของชาติสืบไป (จิตรกรรมไทย, 2555)

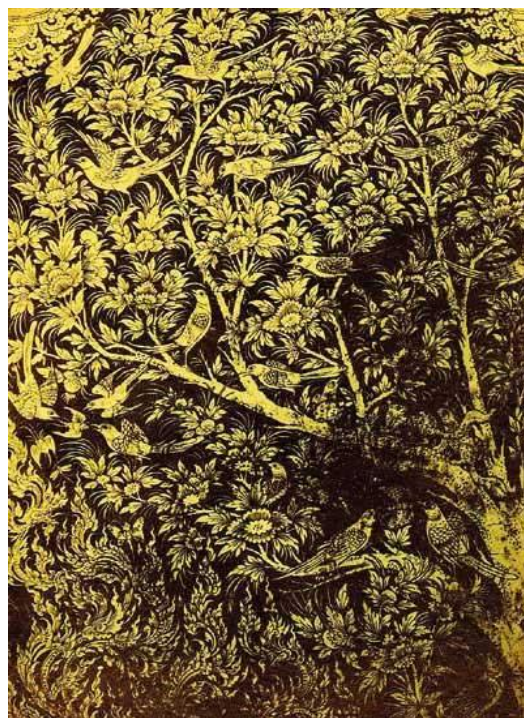
จิตรกรรมไทยแบบร่วมสมัย (Thai contemporary painting)

จิตรกรรมไทยร่วมสมัยเป็นผลมาจากความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการของโลก ความเจริญทางการศึกษา การคมนาคม การพาณิชย์ การปกครอง การรับรู้ข่าวสาร ความเป็นไปของโลกที่อยู่ห่างไกล ฯลฯ เหล่านี้ ล้วนมีผลต่อความรู้สึกนึกคิดและแนวทางการแสดงออกของศิลปินในยุคต่อมา ซึ่งได้พัฒนาไปตามสภาพแวดล้อม ความเปลี่ยนแปลงของชีวิต ความเป็นอยู่ ความรู้สึกนึกคิด และความนิยมในสังคม สะท้อนให้เห็นถึงเอกลักษณ์ใหม่ของวัฒนธรรมไทยอีกรูปแบบหนึ่ง อย่างมีคุณค่า เช่นเดียวกัน อนึ่ง สำหรับลักษณะเกี่ยวกับจิตรกรรมไทยร่วมสมัยนั้น ส่วนใหญ่เป็นแนวทางเดียวกันกับลักษณะศิลปะแบบตะวันตกในลัทธิต่าง ๆ ตามความนิยมของศิลปินแต่ละคน (คมกริช สวัสดิกรมย์, 2539, หน้า 2)

ภูมิหลังในการสร้างสรรค์ผลงาน

ศิลปะลายรดน้ำสู่งานสร้างสรรค์จิตรกรรมไทยร่วมสมัย ของผู้วิจัยฉบับนี้จัดทำขึ้นเพื่อสร้างสรรค์ผลงานจิตรกรรมไทยร่วมสมัย ใช้เทคนิควิธีการระบายสีน้ำมันและสีอะคริลิก โดยนำรูปแบบลายรดน้ำคู่พระธรรมวัดเชิงหวายมาใช้เป็นต้นแบบในการแสดงแนวความคิดผสมผสานกับวิธีการออกแบบภาพโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ร่วมกับจินตนาการความคิด

ด้านการสร้างสรรค์และออกแบบในแนวทางส่วนบุคคลที่มีต่อจิตรกรรมร่วมสมัยในรูปแบบผสมผสาน ใช้ในการสร้างสรรค์งาน

ภาพที่ 2-6 ภาพต้นแบบที่เป็นแรงบันดาลใจในการสร้างสรรค์ผลงาน (ลายรดน้ำ, 2553)

สำหรับตัวผู้วิจัยเองได้แรงบันดาลใจส่วนหนึ่งมาจากการชื่นชอบในความงดงามของลายรดน้ำตู้พระธรรมวัดเชิงหวาย ซึ่งเป็นงานศิลปกรรมชิ้นหนึ่งที่ได้รับยกย่องในฐานะงานช่างชั้นครูของชาวสยาม จะเห็นได้จากการเขียนเส้นด้วยฝีมือที่อ่อนพลิ้วมีชีวิตชีวาดูแล้วชวนให้หลงใหลจนแทบกล่าวได้ว่าศิลปินผู้ผลิตงานชิ้นนี้จะต้องเป็นผู้มีความรักในธรรมชาติจนสามารถถ่ายทอดลักษณะของสัตว์ต่าง ๆ ออกมาได้อย่างสมจริง บานประตูด้านหน้าตู้กลดลลายทองบนพื้นรักสีดำ รูปต้นไม้ใหญ่แผ่กิ่งก้านสาขา มีฝูงนก กระรอก และสัตว์น้อยใหญ่อยู่อาศัย ตอนล่างเขียนภาพก้านของพันธุ์พฤกษณ์ประกอบลวดลายกนก สะบัดปลายคล้ายเปลวเพลิงไหวไหวยิ่งงดงามน่าชม พร้อมรูปสิงโตจีน ในอิริยาบถที่แตกต่างกัน บางตัวกำลังคาบขบลาย ดูคล้ายต้นไม้ที่เริ่มจะงอกงามเป็นต้นอ่อน ผนวกกับการผูกลายที่พริ้วไหว ลายกนกแห่งช่องอกงามเบิกบานสุดขีดจะเห็นได้จากการเขียนเส้นด้วยฝีมือที่อ่อนพลิ้วมีชีวิตชีวา จากรูปแบบผลงานดังกล่าวผู้วิจัยได้นำมาพัฒนาให้มีความชัดเจนนำมาพัฒนาสร้างสรรค์ผลงาน

บทที่ 3

วิธีดำเนินงาน

การศึกษาค้นคว้าเพื่อสร้างสรรค์ผลงานในวิทยานิพนธ์ชุด “ศิลปะลายรดน้ำ สู่งานสร้างสรรค์จิตรกรรมไทยร่วมสมัย” ฉบับนี้ จัดทำขึ้นเพื่อสร้างสรรค์ผลงานจิตรกรรมไทยร่วมสมัย การสร้างสรรค์ผลงานใช้จินตนาการความคิดในแนวทางส่วนบุคคลผสมผสานกับวิธีการออกแบบภาพโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ในการออกแบบภาพร่างต้นแบบ และใช้เทคนิควิธีการระบายสีน้ำมันและสีอะคริลิก ในการสร้างสรรค์ผลงานจิตรกรรมไทยร่วมสมัย โดยนำรูปแบบลายรดน้ำ ผู้พระธรรมวัดเชิงหวายมาใช้เป็นต้นแบบในการแสดงแนวความคิด

เพื่อเป็นการสร้างสรรค์ผลงานให้เป็นที่ไปตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ จึงต้องมีการดำเนินงานอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง เริ่มจากการกำหนดแนวความคิด การวางแผนในการดำเนินงานการสร้างสรรค์ การศึกษาครั้งนี้มีขั้นตอนการดำเนินงาน ดังต่อไปนี้

1. ศึกษาและเก็บรวบรวมข้อมูล
2. การดำเนินงานสร้างสรรค์
3. วิเคราะห์ผลงาน นำผลงานสร้างสรรค์จิตรกรรมทดลองที่สร้างขึ้นมาทำการวิเคราะห์วิจารณ์กับอาจารย์ผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์ เพื่อร่วมกันสำรวจปัญหา และแนวทางการแก้ไขข้อบกพร่องที่เกิดขึ้นเป็นระยะ
4. นำข้อผิดพลาดต่างๆ ไปปรับปรุงและแก้ไขในผลงานสร้างสรรค์จิตรกรรมผลงานจริง เพื่อให้เป็นผลงานสร้างสรรค์จิตรกรรมที่มีความสมบูรณ์และตรงตามแนวความคิดมากที่สุด
5. สรุป อภิปรายและประเมินผล

การศึกษาค้นคว้าและเก็บรวบรวมข้อมูล

เก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารทางวิชาการ บทความต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับลายรดน้ำ คือศึกษารายละเอียด รูปแบบ ลักษณะของข้อมูล ที่ปรากฏลวดลายอยู่บนผู้พระธรรม เพื่อนำไปเป็นการประมวลความคิดเป็นลำดับขั้นตอน ผู้แรงบันดาลใจในการสร้างสรรค์ผลงานและสิ่งที่มีอิทธิพลต่อการสร้างสรรค์งานเพื่อหาแนวทางตามขอบเขตการสร้างสรรค์งานที่ได้กำหนดไว้

การดำเนินงานสร้างสรรค์

ในการสร้างสรรค์ผลงานจิตรกรรมไทยร่วมสมัยชุดนี้ แนวความคิดหลักของแต่ละภาพ ถูกสร้างสรรค์ภายใต้หัวข้อ “ศิลปะลายรดน้ำ สู่งานสร้างสรรค์จิตรกรรมไทยร่วมสมัย” แบ่งเป็น 2 ระยะ คือ

ระยะที่ 1 การออกแบบภาพร่างต้นแบบ แบ่งเป็น 2 ชุด ได้แก่

ชุดที่ 1 ใช้การวาดลายเส้นบนเทคนิควิธีการระบายสีน้ำมันและสีอะคริลิก โดยนำรูปแบบลวดลายในลายรดน้ำผู้พระธรรมวัดเชิงหวายมาใช้เป็นต้นแบบในการแสดงแนวความคิดบวกกับจินตนาการความคิดด้านการสร้างสรรค์และออกแบบในแนวทางส่วนบุคคลที่มีต่อจิตรกรรมร่วมสมัยในรูปแบบผสมผสาน

ชุดที่ 2 นำภาพร่างจากชุดที่ 1 มาพัฒนาโดยเปลี่ยนภาพพื้นหลัง ดังนี้

- พื้นหลังสีขาว
- พื้นหลังเป็นวัสดุธรรมชาติ
- พื้นหลังเป็นวัสดุสังเคราะห์

และนำภาพเข้าโปรแกรมตกแต่งภาพ

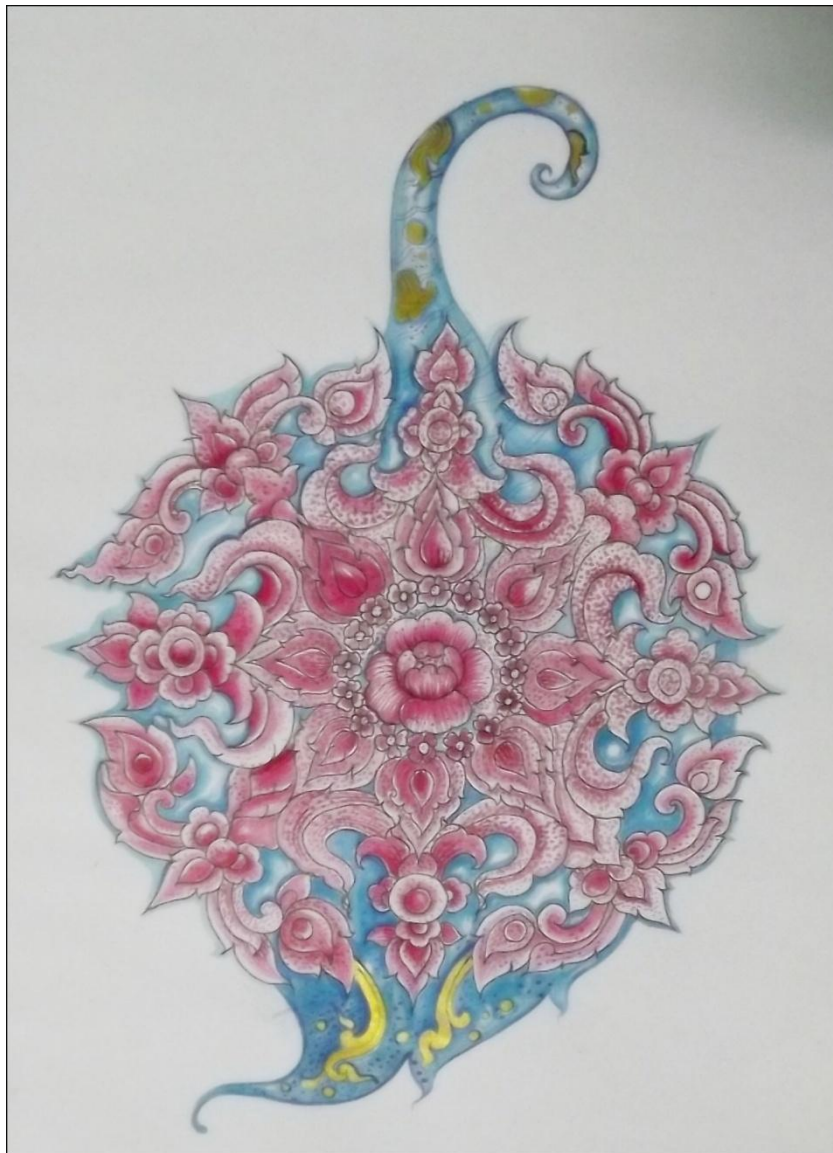
ระยะที่ 2 ขั้นตอนการปฏิบัติงานในการสร้างชิ้นงาน

เมื่อภาพร่างต้นแบบเสร็จสมบูรณ์ นำภาพร่างต้นแบบมาคัดเลือก เพื่อให้ผลงานสร้างสรรค์จิตรกรรมให้ออกมามีความชัดเจนตรงตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ให้มากที่สุด โดยนำภาพร่างต้นแบบที่ได้มาขยายลงบนผ้าใบขนาด 100 x 120 เซนติเมตร จำนวน 5 ภาพ ขนาด 100 x 200 เซนติเมตร จำนวน 1 ภาพ และขนาด 150 x 200 เซนติเมตร จำนวน 1 ภาพ ใช้วิธีการระบายสีด้วยสีอะคริลิก สีทอง และสีน้ำมัน บนผ้าใบด้วยพู่กัน มีการใช้น้ำหนักแสงเงาเพื่อให้ภาพแต่ละภาพมีมิติเด่นและลึก

การปฏิบัติงาน
การออกแบบภาพร่างต้นแบบ ระยะที่ 1 ชุดที่ 1

ภาพที่ 3-1 ภาพร่างต้นแบบ 1

ภาพที่ 3-2 ภาพร่างต้นแบบ 2

ภาพที่ 3-3 ภาพร่างต้นแบบ 3

ภาพที่ 3-4 ภาพร่างต้นแบบ 4

ภาพที่ 3-5 ภาพร่างต้นแบบ 5

ภาพที่ 3-6 ภาพร่างต้นแบบ 6

ภาพที่ 3-7 ภาพร่างต้นแบบ 7

ภาพที่ 3-8 ภาพร่างต้นแบบ 8

การออกแบบภาพร่างต้นแบบ ระยะที่ 1 ชุดที่ 2

การออกแบบภาพร่างต้นแบบ ชุดที่ 2 โดยใช้โปรแกรมตกแต่งภาพ เพื่อให้เกิดภาพใหม่
ที่มีมิติในการสร้างสรรค์ผลงาน ประกอบด้วยภาพร่างต้นแบบ 2 ชุดผลงาน

ตัวอย่าง การนำภาพร่างต้นแบบ ระยะที่ 1 ชุดที่ 1 มาจัดวางองค์ประกอบใหม่บนพื้นหลัง
สีขาว ก่อนเข้าโปรแกรมตกแต่งภาพ

ภาพที่ 3-9 ภาพร่างต้นแบบ 9

ภาพที่ 3-10 ภาพร่างต้นแบบ 10

ภาพที่ 3-11 ภาพร่างต้นแบบ 11

ภาพที่ 3-12 ภาพร่างต้นแบบ 12

ภาพที่ 3-13 ภาพร่างต้นแบบ 13

ภาพที่ 3-14 ภาพร่างต้นแบบ 14

ตัวอย่าง การนำภาพร่างต้นแบบ ระยะที่ 1 ชุดที่ 1 มาจัดวางองค์ประกอบใหม่บนพื้นหลังที่เป็นวัสดุธรรมชาติ ก่อนเข้าโปรแกรมตกแต่งภาพ

ภาพที่ 3-15 ภาพร่างต้นแบบ 15

ภาพที่ 3-16 ภาพร่างต้นแบบ 16

ตัวอย่าง การนำภาพร่างต้นแบบ ระยะที่ 1 ชุดที่ 1 มาจัดวางองค์ประกอบใหม่บนพื้นหลังที่เป็นวัสดุสังเคราะห์ ก่อนเข้าโปรแกรมตกแต่งภาพ

ภาพที่ 3-17 ภาพร่างต้นแบบ 17

ภาพที่ 3-18 ภาพร่างต้นแบบ 18

ตัวอย่าง ภาพร่างต้นแบบที่พัฒนาจาก ภาพร่างต้นแบบ ระยะที่ 1 ชุดที่ 1 มาจัดวาง
องค์ประกอบใหม่บนพื้นหลังสีขาว หลังเข้าโปรแกรมตกแต่งภาพ

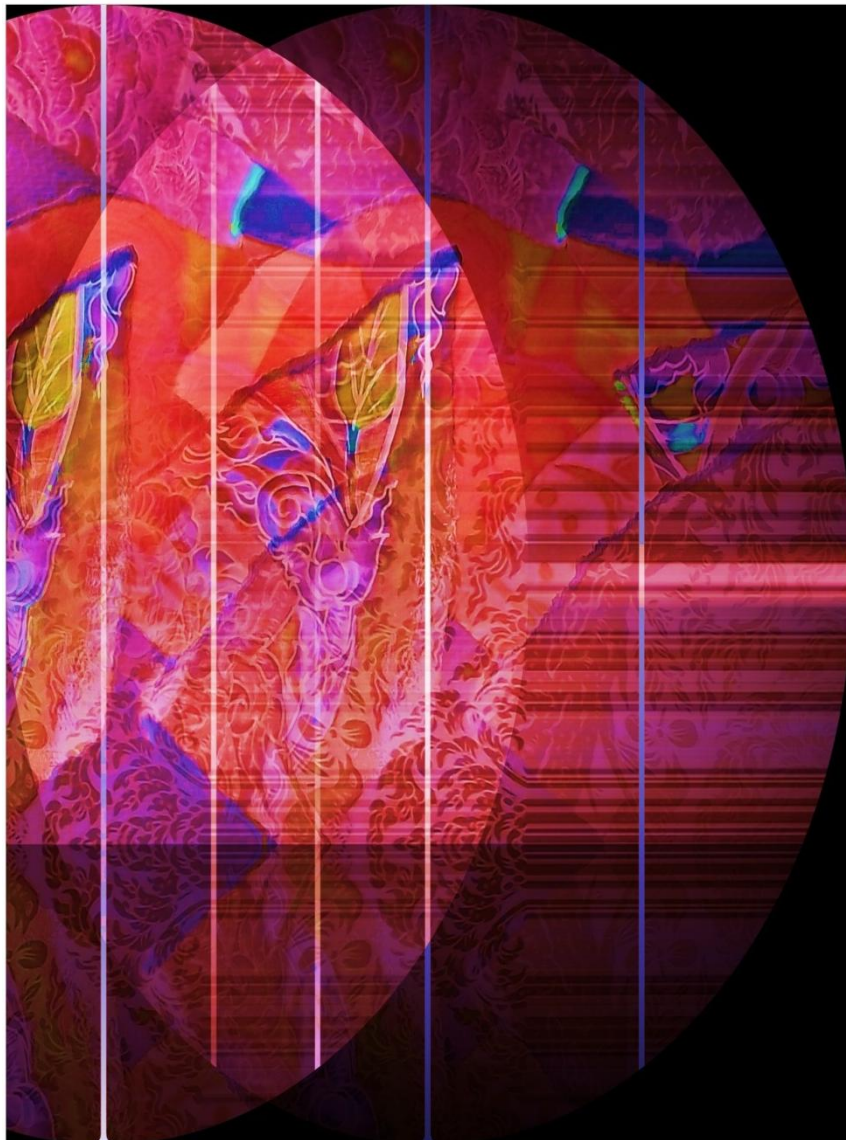
ภาพที่ 3-19 ภาพร่างต้นแบบ 19

ภาพที่ 3-20 ภาพร่างต้นแบบ 20

ภาพที่ 3-21 ภาพร่างต้นแบบ 21

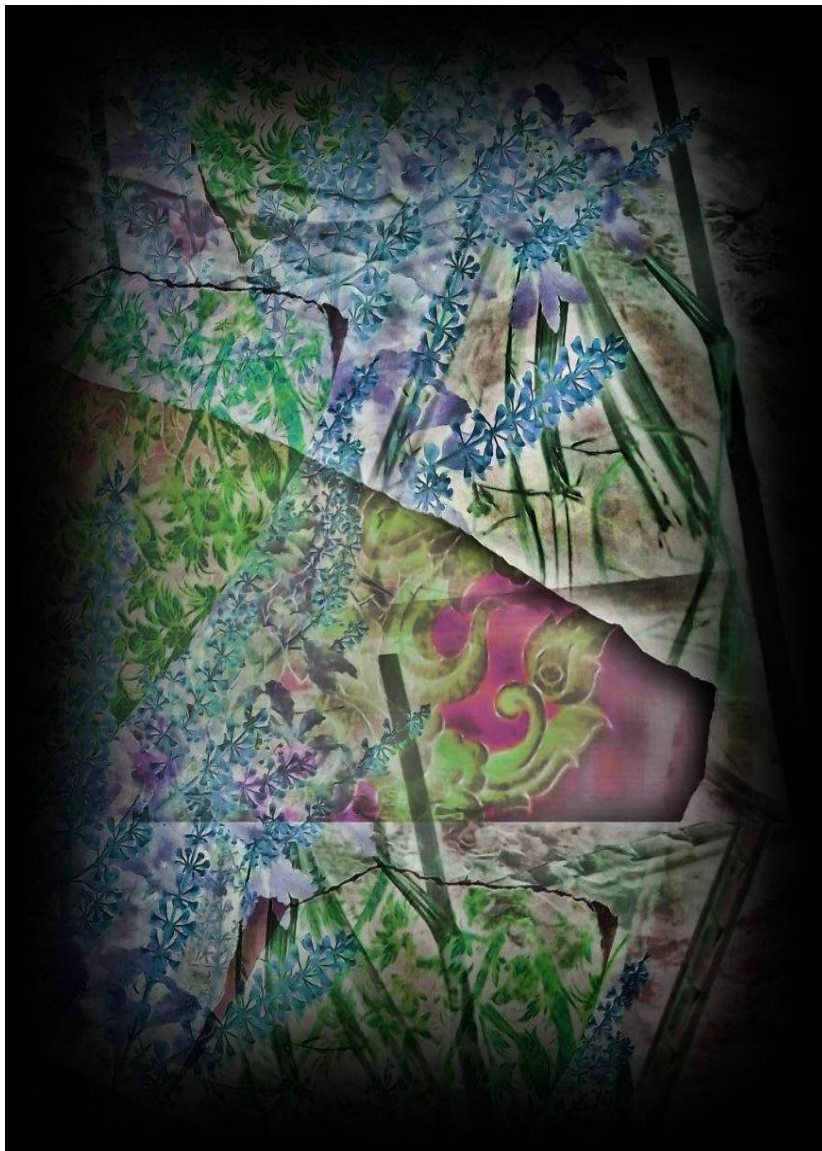

ภาพที่ 3-22 ภาพร่างต้นแบบ 22

ตัวอย่าง ภาพร่างต้นแบบที่พัฒนาจาก ภาพร่างต้นแบบ ระยะที่ 1 ชุดที่ 1 มาจัดวางองค์ประกอบใหม่บนพื้นหลังวัสดุธรรมชาติ หลังเข้าไปโปรแกรมตกแต่งภาพ

ภาพที่ 3-23 ภาพร่างต้นแบบ 23

ภาพที่ 3-24 ภาพร่างต้นแบบ 24

ภาพที่ 3-25 ภาพร่างต้นแบบ 25

ภาพที่ 3-26 ภาพร่างต้นแบบ 26

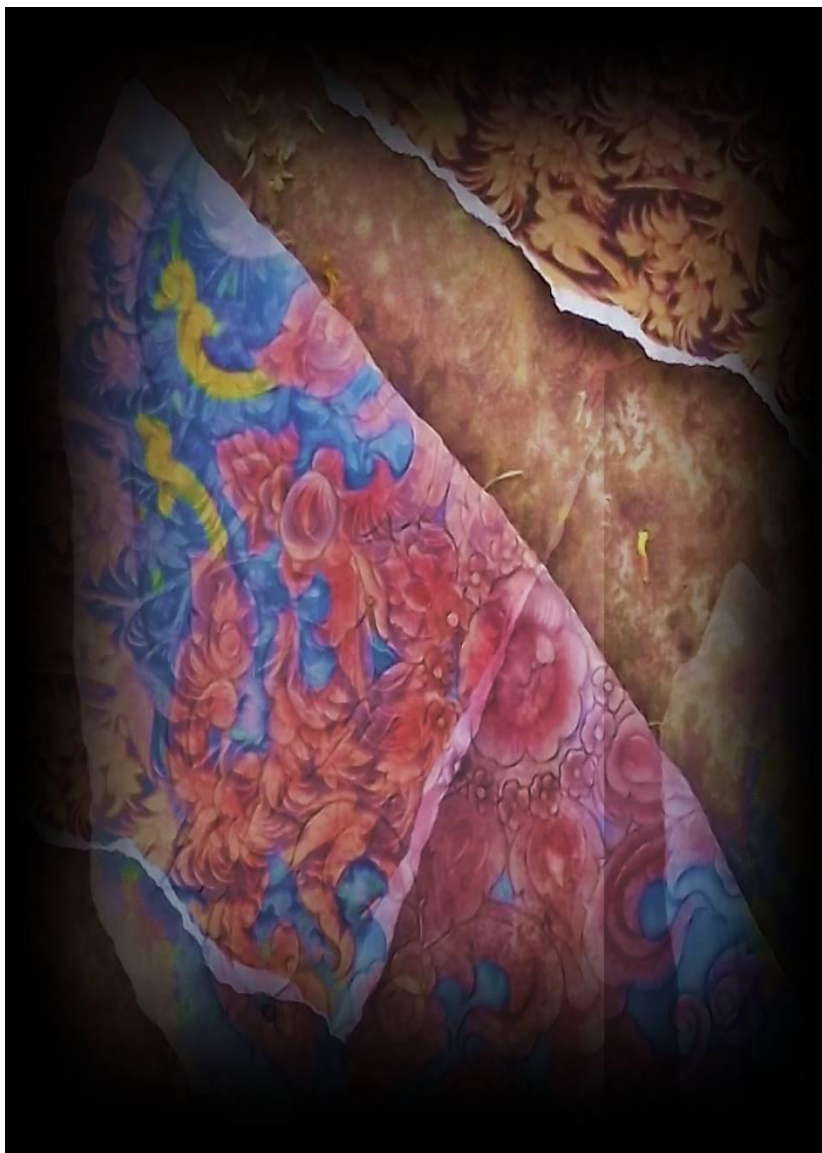
ตัวอย่าง ภาพร่างต้นแบบที่พัฒนาจาก ภาพร่างต้นแบบ ระยะที่ 1 ชุดที่ 1 มาจัดวาง
องค์ประกอบใหม่บนพื้นหลังวัสดุสังเคราะห์ หลังเข้าโปรแกรมตกแต่งภาพ

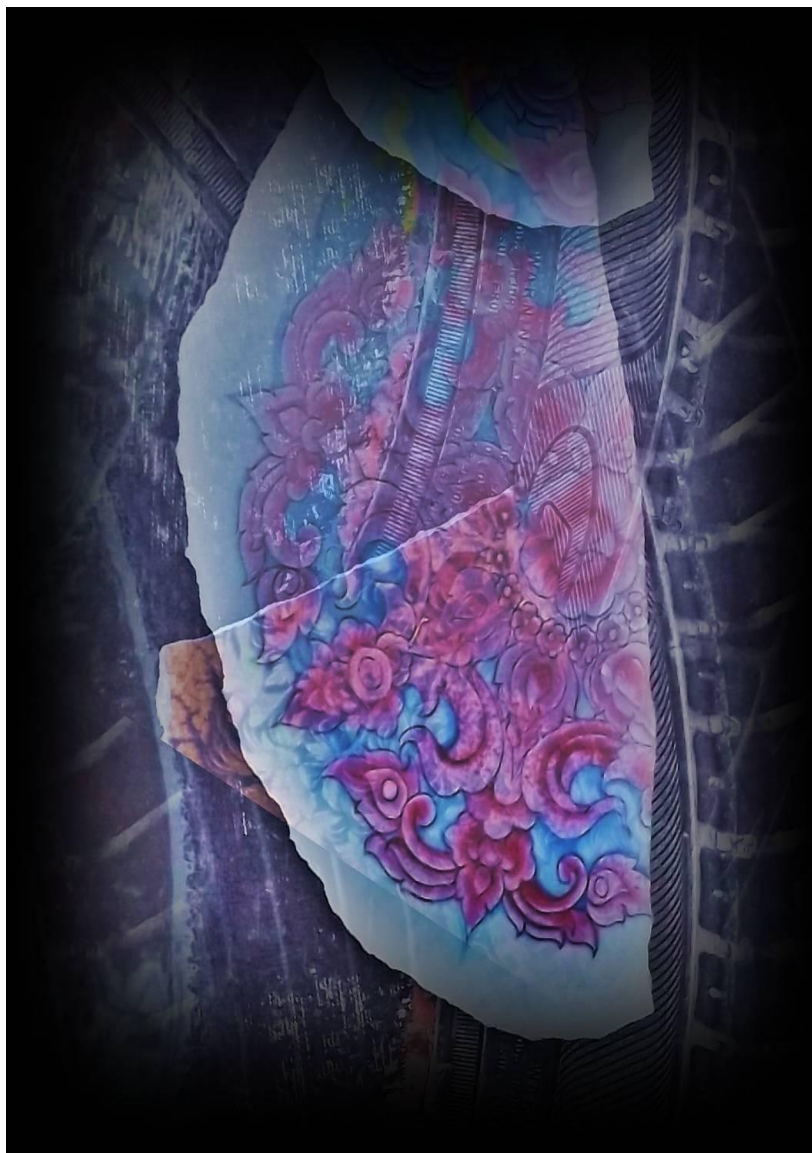
ภาพที่ 3-27 ภาพร่างต้นแบบ 27

ภาพที่ 28 ภาพร่างต้นแบบ 28

ภาพที่ 3-29 ภาพร่างต้นแบบ 29

ภาพที่ 3-30 ภาพร่างต้นแบบ 30

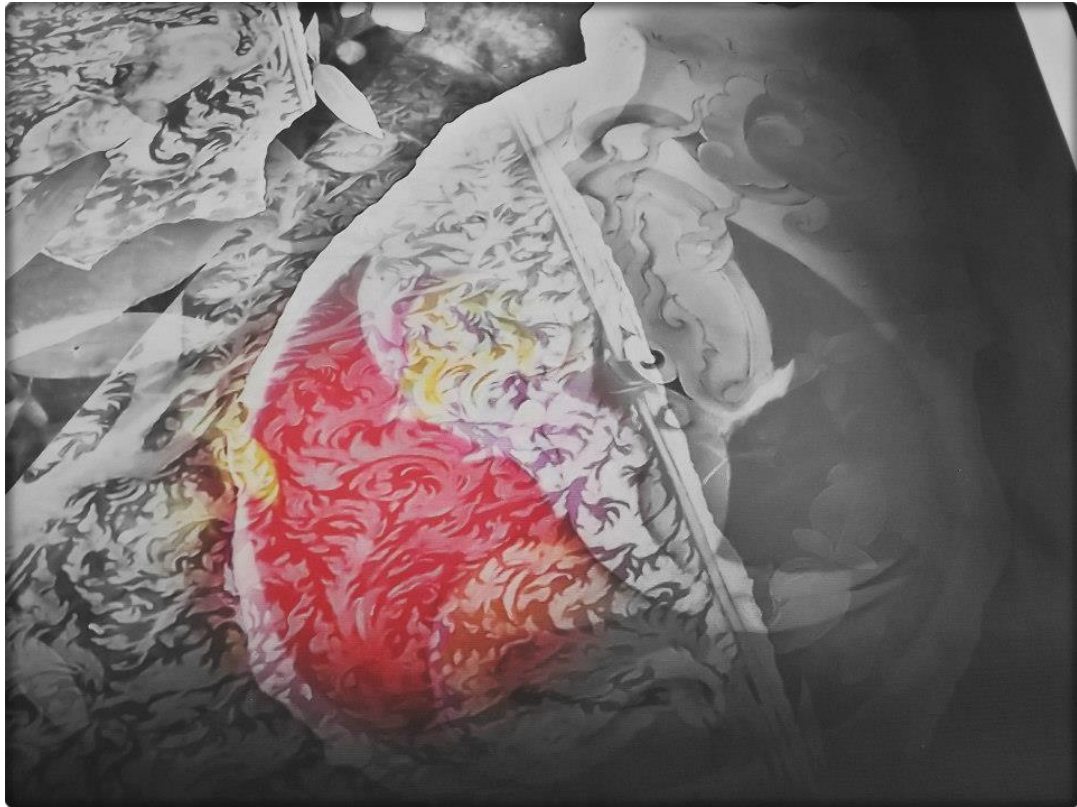
ขั้นตอนการวาดภาพ

ขั้นตอนที่ 1 เตรียมวัสดุอุปกรณ์ในการสร้างสร้งงาน ประกอบด้วย พู่กัน ดินสอ สีอะคริลิก สีน้ำมัน จานสี เฟรมภาพ

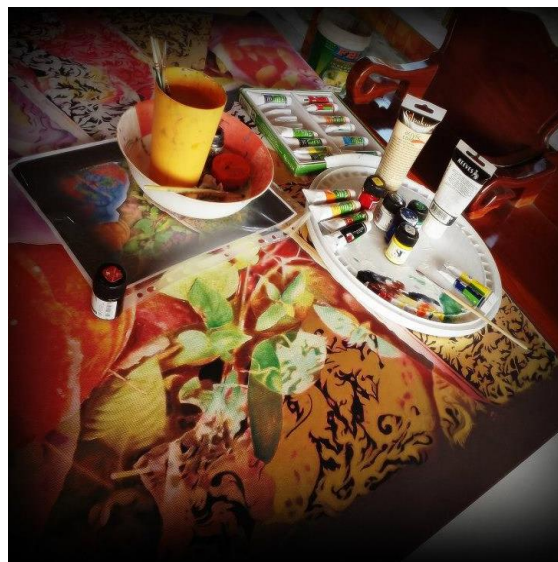
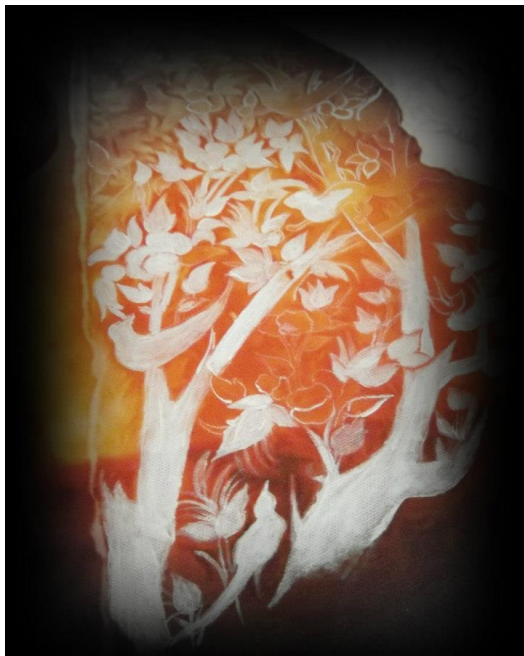
ภาพที่ 3-31 พู่กัน ดินสอ สีอะคริลิก สีน้ำมัน จานสี เฟรมภาพ

ขั้นตอนที่ 2 นำภาพร่างต้นแบบที่คัดลอกแล้วมาขยายลงบนพื้นผ้าใบ

ภาพที่ 3-32 ภาพร่างต้นแบบที่คัดลอกแล้วมาขยายลงบนพื้นผ้าใบ

ขั้นตอนที่ 3 การลงสีภาพร่าง

ภาพที่ 3-33 ขั้นตอนการลงสีภาพร่าง

ขั้นตอนที่ 4 ภาพสมบูรณ

ภาพที่ 3-34 ภาพสมบูรณ

บทที่ 4

การวิเคราะห์ผลงาน

ในการสร้างสรรค์ผลงานในวิทยานิพนธ์ชุด “ศิลปะลายรดน้ำ สู่งานสร้างสรรค์จิตรกรรมไทยร่วมสมัย” เป็นการสร้างสรรค์ผลงานที่มีเรื่องราวและเนื้อหาเกี่ยวกับ ลวดลายรดน้ำและจิตรกรรมไทยร่วมสมัย ผสมผสานกับวิธีการออกแบบภาพโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ร่วมกับจินตนาการความคิดด้านการสร้างสรรค์และออกแบบในแนวทางส่วนบุคคลที่มีต่อจิตรกรรมร่วมสมัยในรูปแบบผสมผสานใช้ในการสร้างสรรค์งาน เพื่อให้เกิดภาพใหม่ด้วยวัสดุแบบสองมิติบนแผ่นเฟรม ซึ่งในการวิเคราะห์ผลงานสร้างสรรค์สามารถแบ่งออกได้ดังนี้

1. การวิเคราะห์ทัศนธาตุ
2. การวิเคราะห์โครงสร้างและการจัดวางของภาพ
3. การวิเคราะห์องค์ประกอบของผลงาน
4. การวิเคราะห์คุณค่าและการแสดงออก
5. การวิเคราะห์การใช้วัสดุและวิธีการ
6. การวิเคราะห์ปัญหาและอุปสรรคในการสร้างสรรค์ผลงาน

การวิเคราะห์ทัศนธาตุ

ทัศนธาตุ (Visual elements) คือ สิ่งที่เป็นปัจจัยของการมองเห็น ได้แก่ เส้น น้ำหนัก ที่ว่าง รูปทรง สี และลักษณะผิว (ชูลูด นิ่มเสมอ, 2531, หน้า 284) ในงานสร้างสรรค์ของผู้วิจัยมีการใช้ทัศนธาตุที่สำคัญ ดังนี้

1. รูปร่างรูปทรง

เป็นตัวละครสำคัญที่สื่อความหมายจากศิลปินไปสู่ผู้ดู และด้วยรูปทรงเพียงส่วนเดียวศิลปินก็สามารถสื่อความหมายไปอย่างสมบูรณ์ (ชูลูด นิ่มเสมอ, 2531, หน้า 209) ในงานสร้างสรรค์ชุดนี้ รูปทรงที่ใช้เป็นรูปทรงที่ได้รับแรงบันดาลใจมาจากลวดลายรดน้ำตู้พระธรรมวัดเชิงหวาย และรูปทรงธรรมชาติ ได้แก่ รูปทรงของสิ่งโตจีน รูปทรงซ้าง และรูปทรงดอกพุดตาน รูปทรงดังกล่าวเป็นรูปทรงที่เกิดจากการขึ้นขอบในทางสัญลักษณ์และความรู้สึก โดยคัดเลือกเฉพาะรูปทรงที่สื่อความหมายการแสดงออกให้ตรงกับแนวความคิดและวัตถุประสงค์ของการสร้างสรรค์ ซึ่งจะกล่าวถึงที่มาในการคัดเลือกรูปทรงผลงาน ดังต่อไปนี้

1.1 จุดบันดาลใจจากรูปทรง

จากการได้เรียนวิชาศิลปกรรมและมีใจรักในศิลปะไทยตั้งแต่วัยเด็ก การได้มาเรียนต่อในวิชาที่ชอบทั้งระดับปริญญาตรีและต่อยอดในระดับปริญญาโท ทำให้เกิดความรักความผูกพันในทางจิตใจ จิตวิญญาณความรู้สึก และจากการได้ศึกษาค้นคว้าข้อมูลในงานศิลปะไทยประเภทลายรดน้ำ ทำให้เกิดแรงบันดาลใจในการคัดเลือกรูปทรงที่เกี่ยวข้องได้แก่ รูปทรงของสิงโตจีน รูปทรงช้าง และรูปทรงดอกพุดตาน โดยรูปทรงดังกล่าวผู้วิจัยได้ศึกษาวิเคราะห์ หาข้อมูล โดยนำเข้าไปโปรแกรมตกแต่งภาพ จนเกิดเป็นรูปแบบความคิดในการสร้างสรรค์และพัฒนาารูปทรงให้เป็นที่ไปตามวัตถุประสงค์ของการสร้างสรรค์

1.2 แนวคิดจากรูปทรง

- 1) รูปสิงโตจีน แทนค่า สัตว์มงคล ความสดใสร่าเริงของสัตว์ในป่าหิมพานต์
- 2) รูปทรงของหัวช้าง แทนค่า ความยิ่งใหญ่ คู่บารมีของกษัตริย์ไทย
- 3) รูปทรงดอกพุดตาน แทนค่า ความสวยตามธรรมชาติ
- 4) ลวดลายรดน้ำ แทนค่า ความอ่อนช้อย อ่อนหวาน
- 5) ดอกบัว แทนค่า ความงามทางศาสนา

1.3 การกำหนดรูปทรง

การกำหนดลักษณะตำแหน่ง มุมมอง และการจัดวางของรูปร่างรูปทรง ที่มีความสำคัญต่อการสื่อความหมาย ความคิดและแสดงออกถึงความรู้สึก สร้างสรรค์ผลงานชุดนี้ มีการกำหนดรูปร่างรูปทรงที่ใช้การสร้างสรรค์ ดังนี้

1.3.1 ลักษณะรูปร่างรูปทรงที่ใช้ในการสร้างสรรค์ผลงานนี้มี 2 ลักษณะ คือ

- 1) รูปทรงเรขาคณิต (Geometric form)
- 2) รูปทรงอิสระ (Free form) ได้แก่ พื้นที่ว่างของผลงานและพื้นที่ว่างของวัตถุในผลงาน และพื้นผิวของภาพวัตถุในผลงาน

1.3.2 ลักษณะเฉพาะของรูปร่างรูปทรง

ในการสร้างสรรค์งานศิลปะลายรดน้ำ ผู้จิตรกรรมไทยร่วมสมัยชุดนี้ เป็นการสร้างสรรค์ผลงานที่มีเรื่องราวและเนื้อหาเกี่ยวกับ ลวดลายรดน้ำและจิตรกรรมไทยร่วมสมัย การทดลองออกแบบภาพร่างโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ในการออกแบบภาพร่างผลงาน ใช้เทคนิควิธีการระบายสีน้ำมันและสีอะคริลิก โดยมีลักษณะเฉพาะของรูปร่าง รูปทรง ดังนี้

- 1) สิงโตจีน เป็นตัวแทนสัตว์มงคล ความสดใสร่าเริงของสัตว์ในป่าหิมพานต์
- 2) รูปทรงของหัวช้าง แทนค่า ความยิ่งใหญ่ คู่บารมีของกษัตริย์ไทย
- 3) รูปทรงดอกพุดตาน แทนค่า ความสวยตามธรรมชาติ

4) ลวดลายรดน้ำ แทนค่า ความอ่อนช้อย อ่อนหวาน

5) ดอกบัว แทนค่า ความงามทางศาสนา

1.3.3 ตำแหน่งและมุมมองของรูปร่างรูปทรง

เป็นแบบมุมมองด้านเดียว เป็นแบบประยุกต์โดยใช้เครื่องมือถ่ายภาพในแต่ละส่วน ใช้คอมพิวเตอร์กราฟิกในบางตำแหน่งที่ซับซ้อน การยืด ขยายภาพ ขึ้นอยู่กับภาพนั้น ๆ ด้วย

1.3.4 ทิศทางของรูปร่างรูปทรง

เนื่องจากผลงานสร้างสรรค์มีเนื้อหาเกี่ยวกับลวดลายรดน้ำและจิตรกรรมไทย ร่วมสมัย ทิศทางของรูปร่าง รูปทรงส่วนใหญ่จึงอยู่ในโครงสร้างของสี่เหลี่ยมผืนผ้าเป็นหลัก

1.3.5 ส่วนประกอบของรูปร่างรูปทรง

รูปทรงมีองค์ประกอบสำคัญ 2 ส่วน คือส่วนที่เป็น โครงสร้างของวัตถุ (ชลุค นีมเสมอ, 2531, หน้า 18) รูปทรงที่ใช้ในงานวิจัยและสร้างสรรค์ชุดนี้ แบ่งส่วนประกอบที่สำคัญ ออกเป็น 2 ส่วน คือ

1) ส่วนประกอบทางรูป หมายถึง ทักษะการใช้ในการวิจัยและการสร้างสรรค์ ผลงาน ได้แก่ รูปร่าง รูปทรง ที่ว่าง เส้น น้ำหนัก สี และพื้นผิว ซึ่งเกิดจากการสร้างสรรค์ ทางจิตรกรรมไทยและเทคนิควิธีการสร้างสรรค์ผลงาน

2) ส่วนประกอบทางวัตถุ หมายถึง เฟรมและสีน้ำมัน สีอะคริลิก โดยผ่าน กระบวนการทางเทคนิค การระบาย เพื่อให้ผลงานตรงตามแนวความคิด

2. ที่ว่าง (Space)

มี 2 ลักษณะ คือที่ว่างจริง (Physical space) และที่ว่างลวงตา (Pictorial space)

2.1 ที่ว่างจริง (Physical space)

เป็นที่ว่างจริงที่สัมผัสได้ ซึ่งจะปรากฏในผลงานสามมิติ ผลงานมีลักษณะสามมิติ แบบนูนสูง ก่อให้เกิดมิติด้านกว้าง ด้านยาวและด้านลึก ทำให้เกิดที่ว่างจริงตามมิติดังกล่าว ซึ่งได้แก่ บริเวณโดยรอบของรูปทรง และบริเวณช่องโครงสร้างขนาดต่าง ๆ ในผลงาน

2.2 ที่ว่างลวงตา (Pictorial space)

เป็นที่ว่างที่แสดงความลึก ตื้น ที่เกิดจากกรรมวิธีทางจิตรกรรม หรือการประกอบกัน ของทัศนธาตุ (ชลุค นีมเสมอ, 2531, หน้า 69) ในส่วนที่ว่างแบบลวงตาของผลงานนี้ ได้แก่ รูปร่าง รูปทรงที่เกิดจากการสร้างพื้นผิว และมีติด้วยสีน้ำมันและสีอะคริลิก

3. เส้น (Line)

เป็นทัศนธาตุที่ปรากฏในผลงานสร้างสรรค์อย่างชัดเจน ทำหน้าที่สร้างขอบเขตและ โครงสร้างให้กับผลงาน

4. น้ำหนัก (Tone)

น้ำหนัก คือค่าอ่อนแก่ของการระบายสีในผลงาน น้ำหนักที่ปรากฏในผลงานสร้างสรรค์ จะให้ลักษณะและค่าอ่อนแก่ไปตามความคิดและความรู้สึกที่ต้องการแสดงออกโดยบริเวณ ที่ต้องการเน้นความเด่นชัดของรูปทรงและเส้น จะใช้ค่าน้ำหนักที่อ่อนและสว่างในการตัดเส้น ส่วนบริเวณใดที่ไม่ต้องการหรือไม่มีความจำเป็นก็จะเพิ่มน้ำหนักให้มากขึ้น

5. สี (Color)

สี สามารถให้ค่าน้ำหนักอ่อนแก่ได้เช่นเดียวกับน้ำหนักและให้อารมณ์ ความรู้สึกได้ อีกด้วย และความคิดในการสร้างสรรค์ผลงานชุดนี้มีเนื้อหาเกี่ยวกับลวดลายรดน้ำและเทคนิค สมัยใหม่กับจิตรกรรมร่วมสมัย การใช้สีจึงเป็นจุดสำคัญและปรากฏอยู่ในผลงานเป็นส่วนใหญ่ โดยสามารถแบ่งสีที่ใช้ออกเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มสีที่มีอยู่ในวรรณะร้อน ได้แก่ สีเหลืองทอง สีส้ม สีแดง สีชมพู สีน้ำตาล สีน้ำตาลเข้ม และสีที่อยู่ในวรรณะเย็น ได้แก่ สีเหลืองทอง สีเขียวอ่อน สีเขียว สีน้ำเงิน สีฟ้า และสีดำ โดยที่สีเหลืองทองจัดให้อยู่ในกลุ่มสีวรรณะร้อน และสีวรรณะเย็น เป็นตามหลักทฤษฎีสี

6. พื้นผิว (Texture)

พื้นผิว คือลักษณะของผิวที่ปรากฏอยู่ในวัสดุ สิ่งของหรืองานศิลปะมีทั้งละเอียด หยาบ พื้นผิวที่ใช้ในการสร้างสรรค์ แบ่งออกได้ 2 ลักษณะ คือ

6.1 พื้นผิวแท้ หมายถึงพื้นผิวที่สามารถสัมผัสและจับต้องได้ตามที่สายตาเห็นว่าละเอียด เป็นมัน หรือหยาบ

6.2 พื้นผิวเทียม หมายถึงพื้นผิวที่ทำเทียมขึ้น โดยกระบวนการสร้างสรรค์ด้วยเทคนิคทางจิตรกรรมไทย เมื่อมองดูแล้วจะรู้สึกหยาบ แต่เมื่อนำมือไปสัมผัสก็กลับเป็นพื้นผิวเรียบ

การวิเคราะห์โครงสร้างและการจัดวางภาพ

การสร้างสรรค์ชุดนี้มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องบนโครงสร้างหลักของรูปทรง สีเหลี่ยมผืนผ้า ผลงาน 2 มิติ ซึ่งมีการค้นคว้าและทดลองการสร้างรูปทรงที่มีโครงสร้างในลักษณะ แนวตั้งและแนวนอนแตกต่างกัน การวิเคราะห์โครงสร้างและทิศทางเคลื่อนไหวของรูปทรง ต้องการแสดงให้เห็นแนววิธิตัด และการพัฒนาโครงสร้างของงาน ซึ่งสามารถวิเคราะห์ผลงานทั้ง 3 ชิ้น ได้ตามลำดับดังนี้

โครงสร้างและการจัดวางภาพ

ผลงานสร้างสรรค์จิตรกรรม ชั้นที่ 1

ภาพที่ 4-1 ความงามในป่าหิมพานต์ในศิลปะลายรดน้ำ ผลงานสร้างสรรค์จิตรกรรมไทยร่วมสมัย 1

ชื่อผลงาน ความงามในป่าหิมพานต์ในศิลปะลายรดน้ำ ผลงานสร้างสรรค์จิตรกรรมไทยร่วมสมัย 1

1. เส้น การแสดงใช้เส้นโค้งและเส้นลักษณะอื่น ๆ ได้สัมพันธ์กลมกลืนกัน

ทั้งในส่วนตัวสิ่ง ลวดลายกนก และดอกพุดตาน

2. รูปร่าง รูปทรง แสดงรูปร่างรูปทรงลักษณะธรรมชาติของสัตว์ในป่าหิมพานต์ ได้อย่างสวยงาม

3. สี แสดงภาพสีส่วนรวมเป็นโทนสีเหลืองทอง น้ำตาล เขียวและดำ เพื่อใช้เป็นสัญลักษณ์ในการสื่อความหมาย สีทอง หมายถึงความร่ำรวย ความเจริญรุ่งเรือง ความมั่นคง สีน้ำตาล หมายถึง ธรรมชาติหรือโลก สีน้ำตาล หมายถึง ความสุขุม ความลึกซึ้งซ่อนเร้น และสีเขียว หมายถึงชีวิต

4. แสงเงา แสดงการใช้แสงเงาที่กลมกลืนเหมือนธรรมชาติ แสงเงาบริเวณสิ่งโตจิ่งดูสว่าง แต่แสงเงาในส่วนที่เป็นพื้นหลังของดอกพุดตาน ดูมีน้ำหนักเข้มมืดทำให้ดูเลื่อนราว

5. บริเวณพื้นที่ว่าง จะเห็นได้ว่าจากหลังจะเป็นพื้นสีดำ จะเว้นพื้นที่ไว้ดูแล้วผ่อนคลายสายตา และพื้นที่ว่างจะช่วยขับลวดลายให้เด่นชัดขึ้น โดยเฉพาะสีทองจะทำให้ผลงานดูมีมิติขึ้นอีกด้วย มีบางจุด ต่อเชื่อมลายรดน้ำและลายร่วมสมัยจะเว้นพื้นที่เป็นสีขาวเพราะต้องการให้ภาพมีความน่าสนใจและมีจังหวะ

6. พื้นที่ผิว แสดงการใช้ลักษณะผิวในส่วนของลำตัวสิงโตจีน เนื้อไม้ที่พาดขวางทางระหว่างสิงโตจีนกับลายดอกพุดตานในศิลปะไทยร่วมสมัย จะเห็นได้ว่าเป็นการเกลี่ยสีแบบพื้นเรียบจะเห็นสีแห่งในบางจุด

ผลงานสร้างสรรค์จิตรกรรม ชั้นที่ 5

ภาพที่ 4-2 ชูช่อแห่งศิลปะลายรดน้ำ ผลงานสร้างสรรค์จิตรกรรมไทยร่วมสมัย 5

ชื่อผลงาน ชูช่อแห่งศิลปะลายรดน้ำ ผลงานสร้างสรรค์จิตรกรรมไทยร่วมสมัย 5

1. เส้น การแสดงใช้เส้นโค้งและเส้นลักษณะอื่น ๆ ได้สัมพันธ์กลมกลืนกัน ทั้งในส่วนตัวสิง ลวดลายรดน้ำแบบดั้งเดิม เส้นรอบนอกของสิงโตจีน เส้นรอบนอกของหัวช้างและเส้นรอบนอกของดอกพุดตานที่เป็นศิลปะร่วมสมัย

2. **รูปร่าง รูปทรง** แสดงรูปร่างรูปทรงลักษณะธรรมชาติของสัตว์และพื้นหลังที่เป็นธรรมชาติ ได้อย่างกลมกลืน

3. **สี** แสดงภาพสีส่วนรวมเป็น โทนสีแดง สีเหลืองอมเขียวและสีดำ เพื่อใช้เป็นสัญลักษณ์ในการสื่อความหมายในศิลปะลวดลายรดน้ำดั้งเดิม สีแดง หมายถึงความร้อนแรงหรือแสงสว่าง สีทอง หมายถึงความมั่งคั่งร่ำรวย ความเจริญรุ่งเรือง สีเหลืองทอง หมายถึง ความสว่างสดใส และสีเขียว หมายถึง สีแห่งความมีชีวิต ความเจริญงอกงาม

4. **แสงเงา** แสดงการใช้แสงเงาที่กลมกลืนเลื่อนราง การเชื่อมโยงด้วยภาพ โดยใช้เทคนิคเกลี่ยสีให้กลมกลืนกัน

5. **บริเวณพื้นที่ว่าง** จะเห็นได้ว่าบริเวณรอยเชื่อมโยงภาพหรือการทับซ้อนกันของลวดลายรดน้ำจะมีพื้นสีขาวไว้เพื่อให้คนดูผ่อนคลายสายตา

6. **พื้นที่ผิว** แสดงการใช้ลักษณะผิวในส่วนของหัวช้างและกระดางต้นไม้ เกลี่ยสีแบบพื้นเรียบ

ผลงานสร้างสรรค์จิตรกรรม ชั้นที่ 7

ภาพที่ 4-3 จินตนาการผ่านความรู้สึกละลายรดน้ำ ผลงานสร้างสรรค์จิตรกรรมไทยร่วมสมัย 7

ชื่อผลงาน จินตนาการผ่านความรู้สึกศิลปะลายรดน้ำ ฐานสร้างสรรค์จิตรกรรมไทยร่วมสมัย 7

1. เส้น การแสดงใช้เส้นและลักษณะเส้นอื่น ๆ ได้สัมพันธ์กลมกลืนกัน ทั้งในส่วนของ ลวดลายรดน้ำแบบดั้งเดิม และลวดลายของศิลปะไทยร่วมสมัย

2. รูปร่าง รูปทรง แสดงรูปร่างรูปทรงลักษณะลวดลายรดน้ำและพื้นภาพธรรมชาติ ได้เหมาะสม

3. สี แสดงภาพสีส่วนรวมเป็น โทนสีเหลืองทอง สีเทา สีเขียว สีแดงและสีดำ เพื่อใช้เป็น สัญลักษณ์ในการสื่อความหมาย สีเหลืองทอง หมายถึงความร่ำรวย ความเจริญรุ่งเรือง ความมั่นคง สีเทา หมายถึงความลึกลับซ่อนเร้น สีเขียว หมายถึง ความมีชีวิต สีแดง หมายถึง ความร้อนแรง และ สีดำ หมายถึง ความมืดมน เศร้าโศก และลึกลับ

4. แสงเงา แสดงการใช้แสงเงาที่กลมกลืนเหมือนธรรมชาติ แสงเงาส่วนรวมของภาพ มีน้ำหนักเข้มมืด บริเวณลวดลายรดน้ำและลวดลายร่วมสมัยดูสว่างและมีน้ำหนักเงาอ่อน

5. บริเวณพื้นที่ว่าง บริเวณลูกมะพร้าวที่มีพื้นที่สีขาว แสดงถึงความว่างเปล่าเพื่อให้ภาพดูมีพื้นที่ว่างและจังหวะให้ดูผ่อนคลายสบายตา

6. พื้นผิว ลักษณะผลงานเป็นแบบ 2 มิติ ผู้วิจัยต้องการให้ภาพดูมีมิติ ใช้เทคนิค การเกลี่ยสีลงบนพื้นราบให้ดูมีน้ำหนักอ่อน เข้ม ทำให้ดูมีลักษณะพื้นผิวบางจุดดูหยาบและบางจุด ดูราบเรียบ

การวิเคราะห์องค์ประกอบของผลงาน

การวิเคราะห์องค์ประกอบของผลงานสร้างสรรค์ วิทยานิพนธ์ชุด “ศิลปะลายรดน้ำ
สู่งานสร้างสรรค์จิตรกรรมไทยร่วมสมัย” ชุดนี้ เป็นการวิเคราะห์ผลงานทั้งสิ้น 3 ชิ้น ซึ่งมีความสำคัญในด้านการพัฒนาแนวคิดในการจัดองค์ประกอบที่ต่อเนื่องและโดดเด่นของแต่ละผลงานแยกออกเป็น ดุลยภาพ จุดเด่น ความกลมกลืน และความขัดแย้ง

(ก)

(ข)

(ค)

ภาพที่ 4-4 การวิเคราะห์องค์ประกอบของผลงานสร้างสรรค์ทั้ง 3 ชิ้น

(ก) ความงามในป่าหิมพานต์ในศิลปะลายรดน้ำ สู่งานสร้างสรรค์จิตรกรรมไทยร่วมสมัย 1

(ข) ชูช่อแห่งศิลปะลายรดน้ำ สู่งานสร้างสรรค์จิตรกรรมไทยร่วมสมัย 5

(ค) จินตนาการผ่านความรู้สึกศิลปะลายรดน้ำ สู่งานสร้างสรรค์จิตรกรรมไทยร่วมสมัย 7

1. “ความงามในป่าหิมพานต์ในศิลปะลายรดน้ำ ฐานสร้างสรรค์จิตรกรรมไทยร่วมสมัย 1”

ผลงานเริ่มมีความชัดเจนตรงกับวัตถุประสงค์ ได้ปรับปรุงและแก้ไข คือขอบของรูปทรง และลวดลายรดน้ำมีความคมชัดมากขึ้น ทำให้มีความรู้สึกเหมือนภาพที่ตัดแล้วนำมาติดไว้ การจัดวางภาพเน้นหนักไปด้านบน แต่ใช้เทคนิคการลงน้ำหนักการให้สี ทำให้ภาพเกิดความสมดุล ใช้สีโทนร้อน การใช้สีในบางส่วนให้ความคมชัด และในบางส่วนมีการลดค่าของสีลงให้ดูจางลงแบบไม่ชัดเจนนัก เพื่อให้ตรงตามแนวความคิดที่ได้กำหนดไว้

2. “ชูช่อแห่งศิลปะลายรดน้ำ ฐานสร้างสรรค์จิตรกรรมไทยร่วมสมัย 5”

ผลงานชิ้นนี้จัดองค์ประกอบซ้ายขวาเท่ากัน ใช้รูปทรงหัวช้างบางส่วนนำมาผสมผสาน ทำให้ภาพทับซ้อนกันกับลวดลายรดน้ำที่ตัดทอนในบางส่วนจากลวดลายตู้พระธรรมวัดเชิงหวาย ใช้สีโทนร้อนและสีทองเป็นหลัก เพื่อให้เกิดลวดลายเด่นขึ้น พื้นหลังเป็นสีดำเพื่อลดความจัดของสี ส่วนพื้นที่ว่างในผลงานเป็นสีขาว ซึ่งเป็นพื้นผิวไม่ทึบตัน เพื่อแยกรูปทรงให้เด่นชัดให้แตกต่างกับพื้นลวดลายรดน้ำสมัยโบราณแล้วยังแฝงความรู้สึก อารมณ์ จินตนาการ ดูแล้วทำให้ภาพดูน่าสนใจไปอีกแบบหนึ่ง

3. “จินตนาการผ่านความรู้สึกศิลปะลายรดน้ำ ฐานสร้างสรรค์จิตรกรรมไทยร่วมสมัย 7”

ผลงานศิลปะลายรดน้ำ ฐานสร้างสรรค์จิตรกรรมไทยร่วมสมัยชิ้นที่ 7 เป็นการสรุปแนวความคิดทั้งหมดที่ได้กำหนดไว้เป็นการจัดองค์ประกอบให้สมดุลด้วยรูปทรงที่แตกต่างกันบนพื้นผิวธรรมชาติ เน้นสีในบางส่วนให้คมชัดและบางส่วนลดค่าสีให้จางลง ใช้สีอะคริลิกและสีน้ำมัน ใช้พู่กันแต้มสีให้กลมกลืนและดูมีชีวิต สีโทนร้อน คือสีเหลืองและใช้สีทองเป็นสีหลักของภาพ ส่วนสีดำเป็นพื้นหลังจะทำให้ตัวภาพหลักเด่นชัดขึ้น ใช้สีแดง สีเขียว สีเหลือง เข้ามาช่วยทำให้ภาพไม่จืดจางเกินไป

การวิเคราะห์คุณค่าและการแสดงออก

จากการศึกษาและวิเคราะห์ทัศนธาตุ โครงสร้าง การจัดวางภาพและองค์ประกอบของผลงาน ทำให้แนวคิดและการสร้างสรรค์ผลงานมีการพัฒนาที่ชัดเจนขึ้นอย่างเป็นลำดับ ในส่วนของคุณค่าและการแสดงออกของผลงานประกอบด้วย เรื่องและเนื้อหาซึ่งมีความเกี่ยวข้องกันและสามารถวิเคราะห์ได้ดังต่อไปนี้

เรื่อง ศิลปะลายรดน้ำ สู่งานสร้างสรรค์จิตรกรรมไทยร่วมสมัย

แนวเรื่อง แสดงความหมายและความรู้สึกในงานศิลปะลายรดน้ำ และจิตรกรรมไทยร่วมสมัย ก่อให้เกิดความหวงแหน รักในงานศิลปวัฒนธรรมไทยให้ลูกหลานได้ชื่นชมและถ่ายทอดถึงคนรุ่นหลังได้สืบทอดต่อไป

เนื้อหา เป็นเนื้อหาทางด้านลายรดน้ำ และจิตรกรรมไทยร่วมสมัย เกิดทัศนธาตุ ด้านเส้น รูปร่างรูปทรง สี แสงเงา บริเวณพื้นที่ว่าง พื้นผิว และหลักองค์ประกอบศิลป์ เอกภาพ คุณภาพ จุดเด่น ความกลมกลืน และความขัดแย้ง ในบรรยากาศของโครงสร้างที่เป็นไปตามความคิดและความรู้สึก แสดงออกถึงความสว่างของสีทอง เป็นความงามในงานจิตรกรรมไทยและความรู้สึกถ่ายทอดออกมาเป็นเทคนิคทางคอมพิวเตอร์ ทำให้ผลงานร่วมสมัยมากขึ้น

รูปร่างรูปทรงที่สร้างสรรค์ขึ้นในแต่ละผลงานมีโครงสร้างและการกำหนดองค์ประกอบแตกต่างกันไปตามความคิด โดยเน้นเรื่องราวที่เกี่ยวกับศิลปะลายรดน้ำ สู่งานสร้างสรรค์จิตรกรรมไทยร่วมสมัย ซึ่งแบ่งผลงานออกเป็น 3 ชั้น ดังนี้

ผลงานสร้างสรรค์ชิ้นที่ 1 “ความงามในป่าหิมพานต์ในศิลปะลายรดน้ำ สู่งานสร้างสรรค์จิตรกรรมไทยร่วมสมัย 1” ผลงานชิ้นนี้กำหนดให้รูปร่างรูปทรงเป็นรูปสิงโตจีน มีความสว่างของสีทองและจัดวางความเด่นไว้ส่วนบนของผลงาน โครงสร้างและการจัดวางองค์ประกอบจึงนำไปสู่ด้านบนของภาพ เพื่อเน้นถึงการเคลื่อนไหวของความคิดและความรู้สึกของตนเองที่มีต่อลวดลายรดน้ำและจิตรกรรมไทยร่วมสมัยโดยใช้เทคนิควิธีการทางคอมพิวเตอร์ และเทคนิคสมัยใหม่เพื่อให้เกิดภาพใหม่ที่น่าสนใจและเชิญชวนคนดูตามและเกิดจินตนาการที่นอกกรอบซึ่งเป็นสิ่งที่มีคุณค่าในการสร้างสรรค์ผลงาน

ผลงานสร้างสรรค์ชิ้นที่ 5 “ชุมชนแห่งศิลปะลายรดน้ำ สู่งานสร้างสรรค์จิตรกรรมไทยร่วมสมัย 5” ผลงานชิ้นนี้กำหนดให้จุดเด่นของรูปร่างรูปทรงที่หัวช้าง โดยภาพเกิดการทับซ้อนกันกับลวดลายรดน้ำในด้านบนของภาพโดยมีลวดลายทองพุ่งสู่ด้านบน โครงสร้างและการเคลื่อนไหวโดยชี้ทิศทางไปยังรูปลวดลายรดน้ำ เพื่อมุ่งเน้นความคิดและความรู้สึกของตนเองที่มีความรู้สึกต่อลวดลายรดน้ำและจิตรกรรมไทยร่วมสมัย

ผลงานสร้างสรรค์ชิ้นที่ 7 “จินตนาการผ่านความรู้สึกศิลปะลายรดน้ำ สู่งานสร้างสรรค์จิตรกรรมไทยร่วมสมัย 7” ผลงานชิ้นนี้กำหนดให้จุดเด่นของรูปร่างรูปทรงอยู่บริเวณมุมขวาที่มีลวดลายรดน้ำที่ทับซ้อนกันกับลวดลายจิตรกรรมไทยร่วมสมัย โดยมีภาพพื้นหลังที่เป็นธรรมชาติเป็นส่วนเชื่อมโยงประสานกับหลักทัศนธาตุและการจัดวางองค์ประกอบศิลป์ให้ภาพดูสมบูรณ์เพื่อมุ่งเน้นความคิดและความรู้สึกจินตนาการของตนเอง ซึ่งเป็นแรงบันดาลใจในการสร้างสรรค์

ผลงานก่อให้เกิดความสุขกับตนเอง บุคคลที่มาชื่นชมผลงาน จะเป็นประโยชน์ต่อตนเองและคนรุ่นหลังสืบต่อไป

การวิเคราะห์การใช้วัสดุและวิธีการ

เทคนิควิธีการในการสร้างสรรค์ผลงานในชุดนี้ เป็นกระบวนการสร้างสรรค์ทางจิตรกรรมไทยร่วมสมัยที่ผสมผสานกับการใช้วัสดุ ได้แก่ สีน้ำมัน และสีอะคริลิก และใช้เทคนิคทางคอมพิวเตอร์ ซึ่งมีข้อดีและข้อเสีย ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 4-1 ข้อดี ข้อเสียของการใช้วัสดุและวิธีการในการสร้างสรรค์ผลงาน

เทคนิค	วิธีการ	ข้อดี	ข้อเสีย
1. สีอะคริลิก	การระบายสี	1. สามารถระบายได้หลายพื้นผิว เช่น โลหะ ไม้ กระดาษ 2. สีแห้งเร็ว 3. สีติดทนทาน 4. ผสมน้ำได้ทันที	เป็นสีแห้งเร็ว ถ้าปล่อยให้ฟุ้งกันแห้งจะล้างออกยาก
2. สีน้ำมัน	การระบายสี	เป็นสีที่มีความคงทนสูง	1. มีราคาสูง 2. ให้ความละเอียดของภาพไม่ชัดเจน 3. มีน้ำหนักมาก
3. คอมพิวเตอร์	ใช้โปรแกรม ออกแบบภาพ	1. การออกแบบทำให้ได้อย่างรวดเร็ว 2. ลดจำนวนการสร้างต้นแบบเพื่อการทดลองลง 3. ช่วยให้สามารถออกแบบงานที่มีความซับซ้อนสูง ซึ่งมนุษย์ไม่สามารถทำได้	1. ราคาแพง 2. การปรับตกแต่งต่าง ๆ ในรูปแบบจำกัดซึ่งจะมีมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับความคิดสร้างสรรค์ของผู้ใช้โปรแกรม

การวิเคราะห์ปัญหาและอุปสรรคในการสร้างสรรค์ผลงาน

กระบวนการและขั้นตอนในการปฏิบัติงานสร้างสรรค์วิทยานิพนธ์ชุดนี้ มีปัญหาเกิดขึ้นระหว่างปฏิบัติงานในขั้นตอนต่าง ๆ ซึ่งสามารถวิเคราะห์และสรุปได้ดังนี้

1. ปัญหาในขั้นตอนการสร้างสรรค์ภาพร่างต้นแบบ

การนำภาพมาจัดองค์ประกอบ ไม่มีมิติ เหมือนการนำภาพมาปะติดต่อกัน ทำให้ภาพดูไม่มีคุณค่า

ข้อเสนอแนะ การนำโปรแกรมคอมพิวเตอร์มาช่วยในการสร้างภาพร่างต้นแบบ ทำให้การจัดวางภาพและองค์ประกอบศิลป์ครบสมบูรณ์ขึ้นดูกลมกลืน

2. ปัญหาในการเตรียมหาวัสดุในการสร้างสรรค์งาน

ผ้าแคนวาสที่ใช้ในการสร้างสรรค์งาน เป็นผ้าเฉพาะ ทำให้หาซื้อได้ยาก

ข้อเสนอแนะ ต้องสั่งผ้าล่วงหน้าก่อนการสร้างสรรค์งาน

3. ปัญหาในขั้นตอนการสร้างสรรค์ผลงาน

การลงสีผลงานสร้างสรรค์จริงกับภาพร่างต้นแบบด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สีที่ออกมาไม่ตรงกัน ทำให้คุณค่า การสื่อความหมายของภาพผลงานไม่ตรงกับแนวความคิด

ข้อเสนอแนะ การลงสีแต่ละครั้งในผลงานสร้างสรรค์ต้องลงรองพื้นสีขาวบนผิวผ้าแคนวาสเสียก่อน เพื่อลดการผิดเพี้ยนของสี และลงสีซ้ำอีก 2 ครั้งเพื่อให้สีใกล้เคียงกับภาพร่างผลงานที่ออกแบบมากที่สุด

บทที่ 5

สรุปผลการศึกษา

วิทยานิพนธ์เรื่อง “ศิลปะลายรดน้ำ สู่งานสร้างสรรค์จิตรกรรมไทยร่วมสมัย” ชุดนี้เป็นการสร้างสรรค์ผลงานที่มีเนื้อหาในเรื่องลายรดน้ำ ซึ่งเป็นงานประณีตศิลป์ของไทยจัดอยู่ในงานจิตรกรรมประเภทสีเอกรงค์ ด้วยการเขียนลวดลายหรือรูปภาพให้ปรากฏเป็นลายทอง โดยวิธีการปิดทองแล้วเอาน้ำรด ลักษณะพิเศษคือลวดลายที่เกิดขึ้นนั้นมีความวิจิตรงดงามมีสีทองเพียงสีเดียวบนพื้นสีดำหรือสีแดง นอกจากนี้จะมีคุณค่าทางด้านศิลปะ อันมีเอกลักษณ์ที่โดดเด่นและเป็นแบบอย่างของศิลปะไทยมาแต่โบราณแล้ว ยังมีคุณค่าทางด้านประวัติศาสตร์อันสะท้อนให้เห็นถึงลัทธิ ศาสนา วัฒนธรรม จารีตประเพณีในสมัยนั้นได้เป็นอย่างดี แต่ขั้นตอนกรรมวิธีการสร้างสรรค์งานที่ต้องอาศัย ความประณีต และอดทน เป็นเหตุให้การสร้างสรรค์ศิลปะลายรดน้ำกำลังลดน้อยและกำลังจะถูกลืมเลือน จากเหตุดังกล่าวผู้วิจัยได้เห็นถึงตระหนักถึงความสำคัญและเห็นคุณค่าของงานศิลปะไทยประเภทลายรดน้ำ และความชื่นชอบในความงดงามของลายรดน้ำ ผู้พระธรรมวัดเชิงหวาย จึงเกิดแนวคิดที่ทำให้คนรุ่นใหม่หันมาสนใจในศิลปะประเภทลายรดน้ำ ก่อนที่ศิลปะอันทรงคุณค่าแขนงนี้จะสูญหายไป โดยการนำเสนอผลงานในรูปแบบจิตรกรรมไทยร่วมสมัยมีการผสมผสานระหว่างลวดลายรดน้ำโบราณกับลวดลายภาพจิตรกรรมในแนวความคิดที่เป็นแนวทางเฉพาะของตนเอง

ผลงานสร้างสรรค์วิทยานิพนธ์ชุดนี้ ผู้วิจัยได้ทำการศึกษารวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับลายรดน้ำ โดยนำรูปแบบลายรดน้ำผู้พระธรรมวัดเชิงหวายมาใช้เป็นต้นแบบในการแสดงแนวความคิด ใช้จินตนาการความคิดด้านการสร้างสรรค์ในแนวทางส่วนบุคคล ผสมผสานกับวิธีการออกแบบภาพโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ ให้ได้ภาพร่างต้นแบบที่นำมาใช้ในการสร้างสรรค์ผลงานสร้างสรรค์จิตรกรรมที่มีความสมบูรณ์และตรงตามแนวความคิดมากที่สุด นำภาพร่างต้นแบบมาขยายลงบนผ้าใบ ลงสีด้วยสีอะคริลิก สีทอง และสีน้ำมันบนผ้าใบด้วยพู่กัน มีการใช้น้ำหนักแสงเงาเพื่อให้ภาพแต่ละภาพมีมิติตื่นและลึกทำให้เกิดผลงานจิตรกรรมใหม่ขึ้นในงานศิลปะไทย โดยมีวัตถุประสงค์ คือ

1. เพื่อศึกษารวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับลายรดน้ำในงานจิตรกรรมไทย และนำมาซึ่งแรงบันดาลใจในการสร้างสรรค์และออกแบบผลงาน
2. เพื่อศึกษาทดลองการออกแบบภาพร่างผลงานจิตรกรรมไทยร่วมสมัยโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ในการตกแต่งภาพ

3. เพื่อสร้างสรรค์ผลงานจิตรกรรมไทยร่วมสมัย ใช้เทคนิควิธีการระบายสีน้ำมันและ สีอะคริลิก โดยนำรูปแบบลายรดน้ำผู้พระบรมมหาราชวังมาใช้เป็นต้นแบบในการแสดง แนวความคิด ผสมผสานกับวิธีการออกแบบภาพโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ร่วมกับจินตนาการ ความคิดด้านการสร้างสรรค์และออกแบบในแนวทางส่วนบุคคลที่มีต่อจิตรกรรมร่วมสมัย ในรูปแบบผสมผสาน ใช้ในการสร้างสรรค์งาน

การสร้างสรรค์ผลงานชุดนี้ ก่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจในกระบวนการสร้างสรรค์และการวิเคราะห์ผลงาน ได้อย่างเป็นระบบ สามารถแสดงขั้นตอนตามลำดับ ได้อย่างชัดเจนและเป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้พอควร

ข้อเสนอแนะ

อย่างไรก็ตามการสร้างสรรค์ผลงานสร้างสรรค์จิตรกรรมวิทยานิพนธ์ชุดนี้ ได้ผ่านขั้นตอนกระบวนการศึกษาอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง โดยมีอาจารย์ผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์ ให้คำปรึกษาในการสร้างสรรค์ผลงาน หาข้อผิดพลาดและแก้ไขปรับปรุงข้อบกพร่องที่เกิดขึ้นในแต่ละขั้นตอน จนกระทั่งประสบความสำเร็จในการสร้างสรรค์ผลงานสร้างสรรค์จิตรกรรม ศิลปะลายรดน้ำ สู่งานสร้างสรรค์จิตรกรรมไทยร่วมสมัย ซึ่งผลงานสร้างสรรค์จิตรกรรม วิทยานิพนธ์ชุดนี้เป็นเพียงการค้นคว้าในช่วงระยะเวลาหนึ่งเท่านั้น การสร้างสรรค์นั้นยังจะต้อง ศึกษาและค้นคว้าหาแนวทางเพิ่มเติมอยู่ตลอด เพื่อพัฒนาผลงานที่มีรูปแบบที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะ และสร้างประสบการณ์ในการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะของผู้วิจัย รวมทั้งเป็นแนวทางให้กับบุคคล ที่สนใจทางด้านศิลปะในแนวทางจิตรกรรมได้ศึกษา และนำแนวความคิดไปพัฒนางานศิลป์ รวมถึง การเห็นคุณค่าในงานลายรดน้ำสืบต่อไป

บรรณานุกรม

- กรมศิลปากร. (2542). *สมุดภาพไตรภูมิฉบับกรุงศรีอยุธยา-ฉบับไตรภูมิ เล่ม 1-2*. กรุงเทพฯ: อัมรินทร์พรินติ้ง แอนด์ พับลิชชิ่ง.
- คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุในคณะกรรมการอำนวยการจัดงานฉลองสิริราชสมบัติครบ 60 ปี. (2549). *ชาตกและพุทธประวัติจากตู้ลายรดน้ำ*. กรุงเทพฯ: รุ่งศิลป์การพิมพ์จำกัด.
- คมกริช สวัสดิกรมย์. (2539). *ลายไทยในจิตรกรรมไทยร่วมสมัย*. วิทยานิพนธ์ศิลปะมหาบัณฑิต, สาขาวิชาศิลปะไทย, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ความรู้ด้านการทำลายรดน้ำแบบโบราณ. (2553). เข้าถึงได้จาก [www.gis.finearts.go.th/MIS/File/File_Knowledge/0004.../a4\[1\].1.pdf](http://www.gis.finearts.go.th/MIS/File/File_Knowledge/0004.../a4[1].1.pdf)
- เครื่องเงินคุณค่าที่ถูกลืม. (2554). เข้าถึงได้จาก <http://www.manager.co.th/iBizchannel/ViewNews.aspx?NewsID=9480000027344>
- จิตรกรรมไทย. (2555). เข้าถึงได้จาก <http://www.tkc.go.th/wiki/show>
- จ่านง ชนวนิชกุล. (2550). *การสร้างสรรค์ผลงานศิลปกรรมสื่อประสมจากสัมพันธ์ภาพของชีวิต*. รายงานการวิจัย สาขาวิชาจิตรกรรม คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ฉลอง นัตรมงคล. (2545). *งานช่างลายรดน้ำ ความรู้ทั่วไปในงานช่างศิลป์ไทย*. กรุงเทพฯ: ศิลป์การพิมพ์ (1977) จำกัด.
- _____. (2553). *งานช่างลายรดน้ำ*. เข้าถึงได้จาก www.finearts-psdg.com/n/Portals/0/PDF/a4.2.pdf
- ช่างศิลป์ไทย. (2550). *การอนุรักษ์เผยแพร่ศิลปวัฒนธรรมของกรมศิลปากร ชุดที่ 1 เล่มที่ 2*. กรุงเทพฯ: อัมรินทร์พรินติ้ง แอนด์ พับลิชชิ่ง จำกัด.
- ชะลูด นิ่มเสมอ. (2531). *องค์ประกอบของศิลปะ*. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิชย์.
- น. ณ ปากน้ำ. (2534). *วิวัฒนาการลายไทย*. กรุงเทพฯ: บ้านสุทธาการพิมพ์.
- ประยูร อรุณา. (2543). *ปกิณกะศิลปะไทย น. ณ ปากน้ำ*. ผู้พระไตรปิฎกชุดยอดเยี่ยมแห่งศิลปะลายรดน้ำ. กรุงเทพฯ: เมืองโบราณ.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2530). *พจนานุกรมศัพท์ศิลปะอังกฤษ-ไทย ฉบับบัณฑิตยสถาน*. กรุงเทพฯ: เพื่อนพิมพ์.
- ลายรดน้ำ. (2553). เข้าถึงได้จาก <http://555aha.com/home01/en/feature/art/101-gilded-black-lacquer-02>

วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี. (2553). *ลายรดน้ำ*. เข้าถึงได้จาก <http://wikipedia.org/wiki/>

ศิลปะชาติไทย. (2553). เข้าถึงได้จาก <http://blog.spu.ac.th/print.php?id=3598>

เอกสารประกอบการเรียนการสอนวิชาศิลปะไทยโบราณช่างสิบหมู่ หมู่ช่าง ลายรดน้ำ

ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนกาญจนาภิเษก (วิทยาลัยในวัง). (2545). กรมการศึกษา

นอกโรงเรียน กระทรวงศึกษาธิการ. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์บริษัท เอกพิมพ์ไท จำกัด.

เข้าถึงได้จาก <http://www.hunkhapit.ac.th/art/index.php?option=com>